

Av och an
... ja takaisin taas

„BARNTANTERNAS“ SAMLADE SKRIFTER

*utgivna av dem själva på egen bekostnad,
uti de tider*

CHEFEN
FYLLDE SEXTIO ÅR.

*varom erinras på härefter följande pagina
i ord som icke äro förblommerade
och icke äro skrivna med
tomma bokstäver*

„TÄTIEN“ TARINAT

koottu ja ulosannettu näiltä itseltään

CHEFIN
60-VUOTISPÄIVÄNÄ,

jolloin hänelle myösken esitettiin
joukkonsa onnittelut, niinkuin
seuraavalla sivulla
on painettu

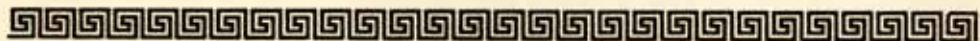
MARY LAVONIUS

DU VET, ATT DU VAR AKTAD, FRUKTAD, ÅTLYDD OCH
OMTYCKT SOM CHEF FÖR BARNTRANSPORTERNA. DIN
HUMOR UPPSKATTADE VI, DIN RÄTTVISA SATTE VI
VÄRDE PÅ OCH VI UPPTÄCKTE DITT GODA HJÄRTA

*Du anade kanske, att Dina
barntanter önskade komma ihåg Dig på denna
Din bemärkelsedag, men Du visste inte, att
vi fulltaligt skulle möta upp. Här har Du
oss emellertid nu, beredda att till-
sammans med Dig beträda
minnenas stigar*

JOKAINEN MEISTÄ ON TAHTONUT KANTAA KORTENSA
KEKOON JA NIIN ON NÄMÄ, JO PUOLEKSI UNOHTUNEET
KUVAT JA KASKUT ETSITTY ESIIN, TOIVOSSA, ETTÄ NE
SINUA LIIKUTTAISIVAT JA ILAHDUTTAISIVAT. JÄÄKÖÖT
NE SINULLE ERÄÄKSI MUISTOKSI SIITÄ KUMMALLISESTA
VAELLUKSESTA, JOTA NIMITETTIIN

LASTENSIIRROKSI
JA JONKA JOHDOSSA SINÄ OLET
OLLUT VUODESTA 1942
ALKAEN

¶ Finns det någon som kan glömma sin första resa som barntant i "ruuman" på Arcturus? Jag tror det knappast! Detta myller av små lusiga, smutsiga ungar klädda i lumpor lager på lager till skydd mot vinterkölden. Jag hade ständigt en klump i halsen, när jag såg de arma små, lösryckta från mor, far och syskon — låt vara från fattiga hem, men dock deras *hem* — nu på väg mot okänd ort och okänt fosterhem. Hjärtslitande sorgetårar flödade i synnerhet vid läggdags.

Jag kommer särskilt ihåg Pekka, en 9 års pojke, den 17 i syskonskaran. Tre äldre bröder hade stupat och sex var fortfarande vid fronten. Två yngre fanns ännu och dem hade Pekka med sig och för dem bar han ansvar. Att se Pekkas omsorg om de små — hur han matade dem, klädde av dem och tröstade dem — ja, det blev för mycket för en första resans tant. Jag grät med ungarna! Men sorg och humor gick ständigt hand i hand på våra resor. På britarna närmast min grupp hade en annan sköterska sina barn, och när hon äntligen fått sin skara tystad, fanns där en 3 års pojke, som fortfarande inte lätt sig lugnas, utan som hela tiden upprepade samma sak, samma sak, dock obegripligt på grund av snyftningar och gråt. Med "gemensamt tålmod" försökte vi komma underfund med orsaken till sorgen. Äntligen klarnade det: "Anna tit-tiä!" Hans sköterska, en professorska från H:fors, ville dock inte stå till tjänst med det begärda, utan utropade: "Jag kommer aldrig mera på en resa till!"

¶ Ensimmäinen matkani oli v. 1942. Matkan johtajina olivat silloin rouvat Lavonius ja Pipping. Johtajat, lapset ja saattajatädit olivat kokoontuneet Turussa eräälle kansakoululle. Tällä meitä saattajatätejä valmennettiin hyvillä neuvoilla. Ne tulevat säilymään aina muistissani. Tahdon tässä ainoastaan pienen erän tuoda julki ja se kuuluu

näin: "Arvoisat lastensaattajat, tehtävä, minkä nyt otatte suorittaakseenne, on edesvastuullinen. Koettakaa tehdä kaikenne lasten hyväksi, muistaen, että mitä lapsille tapahtuneekin, se on *Teidän vastuullanne!*"

(Utdrag ur brev.)

¶ "Vähäväkisten" i Åbo 9. 2. 1942.

Vill för det första säga, att det verkar som om jag aldrig i mitt liv gjort annat än "rest i barn" — och ändå är detta min första resa. I Morse i Helsingfors ringde väckarklockan 5.50. Tio minuter senare var jag klädd och på väg till posthusets bombskydd. Vi väntade och väntade — och äntligen kom en fru, som satte fart på det hela, varpå barnen anlände och ordnades i olika grupper. Namnlapparna knötos kring halsen och kappsäckarna märktes på samma sätt. När allt var klart, fördes barnen till tåget.

Till min grupp hörde bl.a. ett tvillingpar: Ensi och Esko. "Ensi on puoli tuntia vanhempi, vaikka ollaan kaksosia", sa Esko. Då tåget äntligen sattes i gång, plockade jag fram bilderböckerna; när de inte längre intresserade kom pappersdockor och krigare till användning. Men även de blev gammalmodiga i sinom tid, och då försökte vi rita katt och trana, och så lekte vi "Skåprätta". Allmänt funderades det om det skulle bli "hälytys" i Åbo.

Från stationen forslades vi i bussar hit till "Vähäväkisten", någonslags samlingslokal. Barnen ligger på läktaren. Det var en väldig röra, innan alla grupper hade lagts i sina bäddar på pappersmadrasser. Vilket ohyggligt prassel! Även jag skall försöka reda mig en bådd på en knölig papperssäck på 3 stolar för att få några timmars avkoppling.

10. 2. Man kan inte med ord beskriva vår dag i Åbo, det var påfrestande, men lärorikt. Man sprang upp och ned för trapporna, av och an i salen och tamburen, och så var det ett evigt köande vid W.C. Vi åt strömmingsoppa och margarinsmörgåsar med barnen.

¶ Den här historien kan komma under rubriken "tupphistorier" av vilka det fanns en hel flora. Det hände på en båtresa till Stockholm. Vi hade många barn från gränstrakterna den gången. Den här var en riktig ödemarkarbo, storögd, tyslåten. Men mänskliga behov hade han. När beskäftiga barntanten kom med emaljpottan, rullade pojkens ögon som klot och med ångest i rösten fick han fram: "Elekeä panko minua hienolle astialle, viekeä minut *tunkiolle!*" Det blev pottan.

¶ Scen: "Vähäväkisten" i Åbo år 1942. Bland andra barntanter var också Jägerroos på sin första resa, med 12 barn, varav även pojkar

i åldern 3—4 år. En av pojkkarna önskar, ja, det vanligaste av allt och Jägerroos knäpper pliktskyldigast upp byxorna och låter dem dala; det önskade skedde. En annan färdledare som åsett det hela anmärkte torrt: "Det är onödigt att ta av byxorna, då det gäller pojkbestyr, det brukar finnas spricka framme." Si, Jägerroos hade bara *flickor* hemma hon!

(*Utdrag ur brev.*)

¶ Anlände i mörke 3-tiden till Skeppsbron. Det var en ljuslig och ovan känsla att se ljusen från de otaliga lyktorna och reklamskyltarna. En verlig sensation! När skall vi i vårt mörklagda land få uppleva något sådant?

Landstego vid 9-tiden. Underbart väder! Och vilka fräscha människor! Huru roligt att se dessa välkolorerade, chausserade och snyggt klädda damer! De mötande lottornas glada välkomstleenden lyste i kapp med deras skinande vita pälsar. Man ser, att de inte varit med om bombskyddssmutts och alarmpåfrestning.

¶ I Stockholm 1942. Barnens blivande fosterföräldrar kommer för att avhämta barnen. På en stol sitter en liten flicka och ser djupt olycklig ut. En vänlig svensk dam går fram till henne. Vad heter den här lilla tösen? frågar hon. Inget svar. Vad heter du, min lilla vän? — Kakkahätä! kommer svaret under våldsamma snyftningar.

¶ Två små flickor var svåra att trösta efter skilsmässan från hemmet. "Vill tant be att Gud skickar mamma med en ängel hit till oss!"

¶ Eräs pikku poju, joka oli tullut laivalla Tukholmaan, ihmelteli: "Kyll' on paljon ihmisiä, vuan ei yhtään tuttuu nuamoo näy!"

¶ Bland barnen i övergångshemmet i Stockholm var det en liten 5—6 årig pojke, som väckte min uppmärksamhet. Han var blek och utmärglad och hade en fullvuxen mans rock på sig. Då vi lekte på gården med barnen, stod han ensam och såg på, det var omöjligt att få honom med. Inne höll han sig också för sig själv. När han fick syn på de många lavoarerna, bad han att få tvätta. Då jag visste, att vattenkranarna utövade en alldelens särskild lockelse på dessa ödemarksbarn, sade jag resolut nej. Men var gång jag kom i närheten av honom, upprepade han stilla sin anhållan, tills jag slutligen veknade. Där stod han sedan i timmar och tvättade servetter och haklappar efter alla konstens regler. Då jag undrade, var han lärt sig att tvätta, sade han: "Kotonahan minä hoidan pikkusiskoni." Och när jag kom med ett par nedsmorda byxor,

tröstade han mig med: "Älkää huolehtiko, täti, minä kyllä pesen ne." Man kan förstå, att mitt hjärta smälte. Var gång jag kom åt, stack jag något gott i hans mun.

Efter omkring två år, då vi hämtade hem barnen, hade jag i min grupp en liten vildbasare, klädd som ett herrskapsbarn. Han hölls inte stilla ett ögonblick. Hans mun gick i ett och hans ögon glittrade. Var hade jag sett honom förut? Plötsligt kände jag ett par armar om min hals. "Jag känner nog igen tant", viskade gossen till mig. Det var den lilla ynkliga pojken med gammalmansögonen och livets allvar stämplat i sitt ansikte, som under två års tid fått vara ett riktigt barn.

(Utdrag ur brev.)

¶ S/S Arcturus 3. 3. 1942. — — — I Karis kom det på tåget en skrikande yngling, vilken gjorde sig styv som en vedklabb, men med oanade krafter tämjde jag honom, så att han teg. Man har väl ett visst handalag med män!

Väl ombord på båten matades barnen med traditionell korvsoppa, varpå de kläddes av och lades till sängs. Medan de flesta tanter åt supé, hade jag att tvätta x par "fyllda" barnbyxor. Gå nu sen dit med kallt vatten och utan tvål på oböjlig 3 mm. tjock flanell! Du kan tänka dig, då det självfallet inte finns varken tvättrum eller WC i ruumorna, huru många gånger man får klättra upp längs branta skeppsstegar för att tömma pottorna. Det blev verkligt helaftonsprogram!

Tillsvidare har allt varit mycket lättare än förra gången. Man slapp dygnet i Åbo, och det underlättade betydligt. — Promenerade på däck en stund i underbart mänsken för att samla kraft till byxtvätten. Den tjuelige herrn från hemresan förra gången, han som reste i U-båtar, var med igen, — men man får ju inte ens *tänka* på Anschluss.

Båten har backat och gått framåt i det oändliga, men ändå kommer vi inte ur stället alltför nämnvärt. Bör påpekas att en sträcka som i normala fall tar 2 timmar, nu räckte 14 timmar. Med den hastigheten är vi framme först i övermorgon.

Isbitarna för ett öronbedövande rassel, och ibland tror man, att de skall prässa in båtens sidor. Här är dålig luft, men öppnar man däcksluckan blir det för dragigt. Nu börjar min nattvakt, och jag skall gå på en rond i ruuman.

¶ Februari—mars 1942, tiden för de stora ansträngande barntransporterna med "Arken". Det var också då vi "tanter" vid framkomsten till Stockholm i arvode fick 20 kronor, jämte 20 kronor mot clearing. Normalatlappar för två dygn (om jag inte missminner mig) och ett ordentligt

morgonmål på "Excelsior". Men uppehållen i sagostaden blev långa, ofta 4—5 dygn, för båtarna avgick oregelbundet. De första dagarna försvann i ett nu i inköpens tecken med god mat i magen. Men sedan började det känna längsamt, för man hade i hastigheten inte räknat ut, att den fortsatta förplägningen skulle bekostas av en själv. Kronorna var borta, men till all lycka inte morgonmålet. För att inte känna sig för hungriga hittade några tanter på att helt enkelt hålla sig i sängen. Men dessa kurer fick ett hastigt slut, då Mary Lavonius fick höra om dem. Från och med nu behövde ingen mera ligga i sängen av brist på mat. För framtiden fick vi under våra Stockholms-resor matlappar för hela den tid vi vistades där.

Detta är ett exempel bland många, på vår chefs stora omtanke och förmåga att för sina färdledare ordna allt till det bästa. Hon förstod verkligen, hur gränslost mycket en sådan resa betydde för dem. Varenda en av oss var obeskrivligt tacksam och är det ännu i dag vid blotta minnet.

¶ Suuri linja-auto lapsineen porhalsi Helsingin Kulkutautisairaalan portista ulos. Siellä istuin minäkin pieni ryhmäni kanssa tarkastellen jokaista aivan kuin kanaemo poikasiaan. Ei kestänyt kauan kuin istuimme junassa niin mukavassa asennossa kuin vain voimme olla ja matkan määränä oli Haaparanta—Tukholma. Ikävältä ei tuntunut ollenkaan, oihan äiti niin paljon "hyväkin" laittanut matkaan ja kaikkein paras puku oli pantu päälle, sillä tätyyjhän olla siistin näköinen, kun lähdetään ulkomaille! — Pikku Terttukin aina vähän väliä hellävaroen silitti pitsiesiliinaansa, joka oli aivan ihka uusi. Paljon oli katseltavaa ja kyseltäävä. Muutamilla suuremmilla asemilla huolehtivat silloiset kiltit lotta-tädit meidän muonituuksestamme. Aika kului melkoisen hyvin, yöllä kun "oikein nukuttiin". Aamulla kysyivät lapset: "Ollaanko jo Ruotsissa?" Sen päivän iltana yövyttiinkin sitten ruotsalaisessa junassa Haaparannassa, jota sotilaat vartioivat. Siellä taasen ruotsalaiset lotta-tädit huolehtivat kaikkien hyvinvoinnista, kantoivat meille herkullisia voileipiä, lihapullia makarooneineen ja mitä herkullisinta omenakeittoa päälle. Yöllä klo 12 sanoo matkatoverini: "Nyt olisi aika sinun lähteä nukkumaan." "Minne?" "No sinne kirkkoon. — —." Kirkkoonko nukkumaan? Hän osoitti minulle tien ja avaimen. Se oli merkillinen paikka. Jokin looshi. Ja seinältä tuijotti kolmion sisältä *Silmä*. Uni oli saavuttamatlon siinä "majassa".

Lasten luokse mentyäni tunsin taasen olevani omieni parissa. Aamulla herättymme menimme kahville, ja lotat laittoivat lapset kuntoon sillä aikaa. Ihmeen vikkeliä he olivatkin. Palattuamme lapset olivat jossain

toisessa vaunussa, ja vaatteet olivat menneet aivan sekaisin. Pikku Terttu valittaa pitsiesiliinansa hävinneen.

Kun oli toinen yö vietetty sähköjunassa, joka kiitti huimaavaa vauhtia eteenpäin, oli iltapäivällä jo tuo odotettu Tukholma edessämme. Lapset sijoitettiin autoihin, ja saattajat osoitettiin toimistoon. Siellä saimme kuulla, että 2 tunnin päästä lähtee laiva Turkuun ja meidän on matkustettava siinä!

¶ Det var i början av nov. 1942, när vi Haparanda vägen transporterade hem en del barn med ambulanståget "Alarik". Det var ett långt upp-håll på en station söder om Tammerfors, då chefen, syster Israels och sjuksköterskan Kalpa samt en spädare barntant passade på att fylla sina termosflaskor med kokt vatten. Utan någon varning satte sig tåget plötsligt i gång. Israels och Kalpa är ju inte precis några fasadklätrertyper, så de var genast dömda att bli stående på perrongen. Barntanten lyckades taga sig upp på ett trappsteg, men längre kom hon inte — alla ytterdörrar var låsta. Med någon möda och hjärtat i halsgropen svängde hon sig via buffertarna upp på yttre plattformen och rusade in i första bästa vagn. Hon var röd av ansträngning och såg upprörd ut. "Päämaja blev på station!" lyckades hon få ur sig, och utropet fortplantade sig från den ena skräckslagna "tanten" till den andra: "Päämaja blev på station!" Men den som inte stod rádlös, var vår mest omtyckta sanitär, Mäkinen. Snabb som tanken ilade han till nødbromsen och drog. Tåget stannade nästan omedelbart, och efter c:a 5 min. väntan kom vårt chefskap stånkande och pustande och äntrade tågets sista vagn. Denna gång kom det ett långt, varnande piiiii från loket, och så fortsattes färden.

¶ Tämä tapahtui niihin aikoihin, jolloin huomattiin välittämättömäksi luopua laivamatkoista ja turvautua pitkään junamatkaan Pohjanlahden ympäri. Rutiinia ei vielä oltu saavutettu, kerrottiin, että edellisellä matkalla kaikki suomalaiset "tädit", rouva Lavonius ja neiti Ahlberg etunenässä olivat selvittämässä pakaasivaunun kaaosta. Näitten kokemusten perusteella huomasi seuraavan matkan suomalainen "staabi" vähälukuisutensa ja hälyyttilä lisävoimia. Niinpä Grahn ja minä saimme komennuksen lentää Tukholmaan. Lentomatkasta ei kuitenkaan tullut mitään, sillä sakea sumu laskeutui Skandinavian yli, joten me istuimme junaan ja lähdimme Haaparannan kautta Tukholman lapsijunaan vastaan. Haaparannassa me saimme matkaliput ja 5 kr. kumpikin voidaksemme matkalla syödä.

Se, joka vielä muistaa, miltä v. 1942 ruotsalainen kahvi siihen kuulu-

vine leipineen tai murea vaaleanpunainen nakkimakkara maistui, ymmärtää, ettei meillä kahdella nälkäisellä ollut enää yhtään rahaa, kun Bodenissa astuimme yöpikajunaan saatuamme ohjeet, että määrätyllä solmuasemalla jossain Keski-Ruotsissa astumme junasta odottamaan etelästä tulevaa ylimääräistä lapsijunaa.

Siinä me sitten seurustelimme Ruotsin kansan kanssa. Varsinkin eräs diakonissa oli heti kuin sisareemme, hän kun oli mielestään Norjan rajalla samankaltaisessa hommassa kuin me. Junailijakin osoitti mielekiintoa matkaamme kohtaan. Olimme juuri lähteneet meidän määräasemamme edelliseltä asemalta, kun junailija hyvin häitääntyneenä tuli luoksemme ilmoittaen, että "vi ha just passerat extratåget från Stockholm". Voin vieläkin palauttaa mieleeni sen lamauttavan kauhistuksen tunteen, minkä tuo tiedonanto aiheutti. Keskellä Ruotsia, keskellä yötä, eikä yhtään rahaa, ja meidän kiinteä pisteeemme elämässä kiitämässä kovaa kyytiä meistä poispäin. Koetimme kerätä kaiken rauhallisuutemme, voidaksemme tyynesti suhtautua tilanteeseen ja kovasti meidän lähimmät naapurimme yrittivät meitä rohkaista: "Allt redet nog opp sej", sanoivat he kaikki yksimielisesti. Joka tapauksessa oli se tunti, minkä tämä viimeinen asemanväli kesti, kuin pahaa painajaisunta. Vihdoin olimme kuitenkin perillä ja syöksyimme junanlähettäjän puheille. Siellä kuulimme kuin ihanana taivaan sanomana, että se meidän ohi ajanut junta oli niitä "extratågeja", joita Ruotsin kansa kovasti vihasi, ja että lapsijuna oli asemalle tulossa 20 min. kuluttua.

Sitten yöpikajuna lähti ja "meidän" junamme tuli. Kun me suurella vaivalla saimme junan ainoan valveilla olevan lotan uskomaan, että meitä odotettiin siihen junaan, ja hän päästi meidät sisälle, tuntui kuin taivaan portit olisivat avautuneet: Meillä oli jälleen kiinteä pohja jalkaimme alla, vaikka olimmekin kiitvässä junassa.

¶ Barnen kommo ombord på tåget i Haparanda. Genast fäste jag mig vid den lilla Anja. De stora förvånade ögonen földe undrande med allt ordnande i vagnen. Hon mindes väl resan i motsatt riktning för mera än två år sedan. Den förra resan hade fört henne till lycka och välstånd. Vad hade hon nu att vänta? Jag försökte berätta för henne, huru glad "äiti" skulle bli att få sin lilla Anja hem igen och huru roligt allt skulle vara, men hon betraktade bara tvivlande tågtanten och förklarade, att hon ville tillbaka till "mor" och "far". Med mycken kärlek hade hon blivit omskött och omhuldad av fosterföräldrarna i Sverige. Alla hennes kläder utvisade, huru de hade vinnlagt sig om hennes skötsel. Hatten i färg med kappan, handskar, halsduk, väska, vägkostväskan med allt gott man kunnat uppbringa samt natteffekter och lek-

saker. Hon hade varit i "Sagolandet", men kanske hon mindes de förhållanden hon levat i tidigare.

Vi reste och reste. Slutligen långt borta i Karelen skulle lilla Anja av. Hon kläddes på. Alla knappar knäpptes, alla rosetter knötos, de små fina handskarna skulle hon ha på händerna. Där stod hon välutrustad och väntade. Det långa tåget stannade. Jag såg ingen stationsbyggnad. Vi voro ju mitt inne i ödemarken. Jag steg ut med Anja. Ingen mäniska syntes. Bäst vi stodo där urskiljdes i fjärran en kvinna, som springande och andtruten närmade sig. Umbäranden och hårda tider hade satt sin prägel på henne. Kläderna voro slitna, duken på huvudet likaså. Skoplaggen hölls ihop med snören, lindade om benen. Ansiktet var tärt, men ögonen strålade, då hon fick se sin lilla Anja så fin och nätt. Till det yttere var kontrasten mellan mor och dotter uppenbar. Anjas ögon blevo större och större och jag kände huru hennes lilla hand allt hårdade höll fast i mig och hon drog sig sakta bakåt bakom min rygg. Korten togos fram. Anja utkvitterades. Alla formaliteter undanstökades. Konduktören visslade i sin pipa. Tåget fortsatte, men mina tankar voro länge hos lilla Anja. Hon hade fått känna av lyx och välvänd och planterades nu igen tillbaka i sin ursprungliga miljö.

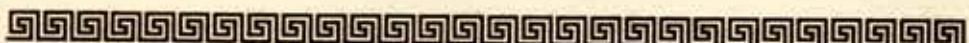
Många gånger har jag undrat: var det lyckligt för lilla Anja att för en kort tid ha smakat på livets överflöd?

¶ Junamatkoilla sattui tällainenkin tapaus Tammisalolle. Pestessään omalla hajusaippuallaan lapsia, eräs pieni poika sanoi: "Ei mua saa pestää tolla saippualla, kun se haisee niin pahalta!"

¶ Det är allmän "pottning" före sovdags i vår vagn. I raden står en liten pojke, knappt tre år gammal. Rutinmässigt börjar tanten knäppa upp hans byxor bakom. Förnärmad upplåter pojken sin mun och säger över axeln: Min är här framtill!

¶ En far välkomnade sin pojke vid hemkomsten: "God dag, min gosse." — "Jag är Finlands barn", fick han till svar.

¶ Kerran, kun lapset tulivat Tornion kautta Ruotsista, huomasin, että eräällä 11-vuotiaalla pojalla ja eräällä 9-vuotiaalla tytöllä oli sama sukunimi ja että he olivat menossa samaan määräpaikkaan. Tiedustelin olivatko he sisaruksia, mutta poika vastasi jurosti: "Minun sisareni on Ruotsissa." Ja tytö sanoi: "Minun veljeni on Ruotsissa." Kumpikaan ei tuntenut toistaan. Vuorokauden kuluttua he alkoivat kuitenkin salaa katsoa toisiaan. Ja loppujen lopuksi he huomasivat olevansa sisaruksia!

¶ I början av maj 1943 gick färden norrut till Suomussalmi, där en kontingent på ca 200 barn skulle avhämtas och föras till Haparanda. Kriget hade farit hårt fram i Suomussalmi, denna ödemarkssocken, som redan under fredens dagar var känd för sin stora fattigdom. Ortsborna rörde sig skygga och illa klädda. Många var de, som förlorat sina hem och som nu bodde i usla kojor och jordhålor i största elände. Tyska trupper var förlagda där, deras gröna baracker satte sin prägel på orten. Vi kom till Hyrynsalmi 3 tiden på eftermiddagen, frusna, trötta och hungriga. Till vår stora besvikelse upptäckte vi, att ingenting var förberett varken för vår inkvartering eller barnens mat. Pipping tog energiskt itu med att ringa upp Kajana och följande dag anlände både bröd, smör och gryn, som lottorna tillredde gröt av. Weckman, Ekman och Wahlberg övernattade i en kall järnvägvagn, Pipping på Zaida Erikssons sjukhus. Följande dag samlades barnen från det nära belägna Suomussalmi med sina föräldrar i stationsbyggnaden, där bespisningen skedde. Det var en brokig skara människotyper, dessa ödemarksbor, klädda i trasor. Speciellt har ett par fäst sig i mitt minne. Med sina tre barn kom de, hon tandlös och uppmagad, han glad och frispråkig. Han tyckte det var ledsamt att skiljas från sina småttingar, men som han sade: "Jäähän niitä vielä kymmenen kotiin, ja onpa vielä yksi tulos-sakin", med en talande gest pekande på sin hustru. Förrän vi anträddes vår färd, kom några av föräldrarna och plockade skorna av sina barn. De tyckte, att det var onödigt att ha skor inne i vagnen och så skulle de ju få nya vid framkomsten till Sverige. De hemmavarande behövde dessa skopplagg bättre. Under vägen var vi i tillfälle att studera dessa ödemarksbarn. De var ytterst dåligt klädda. Där var en 10-års pojke som var klädd i pappans gamla filthatt, som sjönk honom över öronen, och som på fötterna hade stora väldiga

stövlar. Han var dock bland de lyckligast lottade, för en stor procent av dem hade endast trasor bundna kring benen. Där satt en flicka i tandväxlingsåldern, som såg ut som en liten gumma med sin hårt tilldragna duk runt det i förtid åldrade ansiktet. Tysta och inbundna blickade de med sina troskyldiga blå ögon, snälla och lydiga. Inga fula ord hördes en gång. — Vilken skillnad mellan dem och en del fräcka och svärjande barn från städer och industrisamhällen. Dessa naturbarn var det inte så enkelt att komma underfund med. När de skulle uträffa sina naturbehov var uttrycket: "Minä tahdon tunkiolle", det allmänna. Sådana civilisationens upfinningar som "keija" eller någon W.C. hade detta ödemarksfolk aldrig ens hört talas om. Efter att vi upprepade gånger försökt placera en liten flicka på kärlet utan resultat, satte hon sig helt enkelt på mittelgången i vagnen och lätt en slingrande bæk rinna längs golvet. När tåget anlände till Haparanda och i timmar stod i väntan på avlastning, försvann en pojke, som jag tyckte, in genom W.C. dörren, men döm om min förvåning, när jag ser honom komma in genom ytterdörren. På min förfrågan, var han varit, sade han: "Noh, tuolla ulukona paskalla."

Medan tåget stod på stationen, serverade några svenska lottor barnen mjölk och gröt med socker på samt två wienerbröd per barn. För barnen var dessa söta vetebröd en sällsynthet. Två bullar tog vi undan för en sovande pojke. En oförglömlig syn var det att observera honom, när han vid uppvaknandet fäste sin strålande blick på de läckra bröden. När han långsamt hade ätit det ena, vände han sig till mig pekande på det andra brödet: "Saanko minä vielä tuonkin?"

Lottorna blev upprörda över, huru dåliga skodon dessa arma stackare hade, och resultatet var sextio par splitternya monokängor.

¶ Resan upp till Haparanda: Termosflaskor och smörgåsar (mest gåsar), kapplöpning vid Haapamäki och Seinäjoki för att komma över en matbit och därefter ommöblering av II kl. kupén i tanke på den förestående natten. Bänkarna drogs ut så långt det gick, mellanrummet fyldes med resväskor och någons vinterkappa och se'n lade vi oss sick-sack — fyra och fyra. Det var synd om långbenta såsom Becker, varemot Rosqvist gjorde sig utmärkt, hopkurrad som ett nystan. På gemensamt kommando vände vi bog. Som alla vet, var våra krigstids II kl. vagnar ganska djurrika, så tillfälle till jakt fanns nog. Mera orolig blev sömnen och ruggig kände man sig på morgonen, och långa och långsamma tullformaliteter var det, innan man äntligen i kort galopp satte iväg längs bron över Torneå älv, med "Gunnari" som mål. "Gunnari" — det var en ljuvlig oas i vår krigstids öken! Bara att få äta sig

mätt av mat, som vi på denna sida av Torneå-älv endast drömt om, var en upplevelse. Tänk, att få servera sig vid stående bord med uppskärningar, konserver, varmrätt och dessert! Med mjölk i ständigt påfyllt kanna på bordet och strösocker i skål! Men snålheten bedrar visheten. Ibland tog tanterna för mycket för sig, och orkade inte äta upp maten. Att lämna något på tallriken var otänkbart, nej, kroppakorna eller blodpalten skyfflades i smyg i en pappersserviett f.v.b. till Jägerroos' hund. Ibland kunde det hela sluta med förskräckelse, som för Ekman till exempel. Hon åt två jätteportioner plommoncrème med mycket socker och vispgrädde till. Så fort vi lämnat matserveringen sökte hon sig bakom "Gunnaris" port — och dit för den middagen.

¶ Scen: Heimola. — Morgonpigg stämning. Färdigklädda barn med väskorna i ett stadigt grepp i handen. Spänning. Väntan. Surr av frågor. En parvel rymmer ut i korridoren. En ska på W.C., en annan vill ha smörgås, en tredje ska dricka, en fjärde ska sitta på pottan. När reser vi? Sch, sch! Fru Lavonius kommer! Proceduren börjar. Med van och snabb hand stoppar Mary Lavonius och Kersti Ehrström suppositorier i de minsta, vilka högljutt protesterar. Marja Brander kontrollerar listor och papper. — "*Brander, skynda på, dra ner byxorna!*" — En liten glimt i Branders ögon. Tänker hon — Nej, hon nappar till sej en unge — tydlig en med gummiband i byxorna — för i ett huj är stjärten bar och offret expedieras till Höga Vederbörande. Resten går på löpande band.

Om en halv timme sitter vi i bussen på väg till flygfältet.

¶ Palasimme Ruotsista, Haaparannasta, ja minä jouduin ryhmään, joka vei lapsia Itä-Suomeen: Elisenvaaraan, Käkisalmeen ja Sortavalaan. Erottuamme ambulanssijunasta saimme pienen vanhanaikaisen, oman vaunun, jonne kaikki hyvin mahduimme matkatavaroinemme. Yksi suuri vika vaunullamme kuitenkin oli, siellä ei ollut juuri ollenkaan vettä emmekä onnistuneet saamaan sitä lisää. Koska oli hyvin kuivaa ja pölyistä, muuttuivat lapset yhä mustemmilki murjaaneiksi ja pelkäsimme jo, etteivät vanhemmat tuntisi lapsiaan. Tässä hädässä täytyi uhrata viimeinen vichyvesipullo ja vichyvedellä puhdistettiin sitten lasten kasvot ja kädetkin, mikäli ainetta riitti!

¶ Han var en smal, blek liten elvaåring, men ögonen lyste av livslust och klokhet. Han hette faktiskt Onni Voitto, och gudarna vete om han inte en vacker dag dyker upp bland de duktiga och bemärkta i samhället. Han kom från Halland och han tycktes inte äga någon större

jordisk rikedom, utom en liten skamfilad leksaksflygmaskin. Den lät han också göra de underbaraste loopings och cirklar inför sina beundrande lekkamrater. Ja, han tycktes rent av bjuda ut den till salu. Jag väntade bara att se Onni mumsande på en apelsin eller kola medan apelsinens ägare övertog den flygande klenoden. Och mycket riktigt, ett tu tre hade planet bytt ägare — men någon apelsin såg jag inte i Onnis ägo. Jag frågade slutligen huru det hela förlöpt, var det inte synd att skiljas från den vackra leksaken. "Nej", sa Onni, "jag har sålt den. Och jag fick 25 penni" — detta berättades med triumf. Jag såg visst inte vidare förtjust ut, så Onni tyckte jag behövde förklarande detaljer. "Jag hade också en finfin vägkost av mamma i Halland och den har jag sålt på tåget. Jag fick 32 mark!" Tänk, vilken matsäck, om den inbragt en så väldig summa av idel 25 pennir! Jag begrep alltjämst ingenting. Satt krämarsjälen ren fixt fullvuxen i denna lilla 11-åring? Onni begrep att vidare förklaring var nödig för den obegripligt dumma tanten. "Kas äiti Kajaanissa tarvitsee joka ainoan pennin!" sade han djupt allvarligt och såg på mig med klara, ljusa ögon.

Nej, Onni Voitto hade inte glömt mor. För hennes skull lät han choklad och apelsin och saft och karameller fara. Och den fina flygmaskinen med. Jag såg honom ofta med längtande blickar följa planets luftiga färder, men det slutade alltid med en djup suck och ett beslutsamt, tappert litet leende. — Bussige lille man.

¶ Tulippa kerran eräälle risteysasemalle, jossa lapset oli jaettava eri suuntiin meneviksi. Siellä on tavallisesti aika hilskettä, sillä junat eivät kauan odota. Kaikki kävi kuitenkin hyvin, sain lapset luovutetuiksi ja pakaasit järjestykseen, joten pääsin siirtämään omalle paikkakunnalleni meneväät lapset junaan. Tavallisesti vaunut ovat aika etääällä, joten yhden saattajan on varsin hankala heitä kuljettaa tavaroineen. Perille kuitenkin päästiin, ja auttelin lapset vaunuun. Kun itse menin perästä, huomasin, heti, että 11—13-v. tyttö itkeä tuhersi itsekseen. Kysyin, miksi hän itkee. Hän vastasi: "Min bror smet." Arvaatte, etten enempää kysellyt. Pyysin lähellä olevaa matkustajaa pitämään lapsista huolen, ja tuulispääänä juoksin junanlähettiläjän luokse pyytäen, ettei yhtään junaa lähetettäisi ennenkuin lapsi löytyisi. Asemapartio, junamiehet ja minä hajaannuimme juniin lasta etsimään. Hetken kuluttua poliisi talutti karkulaista, ja kun kysyin, miksi hän karkasi, sanoi hän haluvansa mennä takaisin Ruotsiin. Vieläkin ajattelen kauhulla, miten olisi käynyt, ellei hidast "lanttuni" olisi silloin toiminut salamannopeasti.

¶ Tåget närmar sig Mikkeli. Tant Elsie Mannerheim har suttit och

på sitt fängslande sätt berättat för barnen om Fältmarskalk Mannerheims barndom, om hans resor och om hans stora uppgift för Finlands folk. Hon har sagt, att han möjligen kommer ned till barntåget i Mikkeli, om hans tid medger det. Barnen är idel ögon och öron och följer ivrigt med varje ord. De är i stor spänning. "Tror Tant, att han kommer, eller skajar Tant bara med oss?" Vagnen sopas, golvet klutas, alla kapp-säckar måste vara nätt i rad på hyllorna; under bänkarna får inte finnas papper och skräp, för det måste se fint ut i vår vagn, när farbror Mannerheim kommer. Sedan blir det ansikts- och handtvätt. Håret kammas, rosetter knytas, pojkarna är mycket noga med att benan är rak och på rätt sida. Vi sitter som tända ljus på våra platser.

Tåget stannar i Mikkeli. "Tant, månne han hinner komma till vår vagn?" frågar barnen gång på gång. Mången liten ser besviken ut, när det dröjer. "Tant har narrat oss!" Men då öppnas dörren. "Han kommer, han kommer!" — "Nu ska vi sitta riktigt stilla och nätt, och när Fältmarskalken kommer in i vår avdelning, stiger vi alla upp och säger på en gång: God dag!" säger tanten.

Så kommer Fältmarskalken. Han sätter sig bland barnen och frågar dem om deras vistelse i Sverige. De svarar alla om varandra, att det varit så roligt. Men då han frågar, om det inte är bra skönt att få komma hem och träffa mamma och de andra, kommer svaren litet undvikande. Barnen ser vemodstfullt på tant Elsie, som kommit in i vagnen med Fältmarskalken. Tankarna går tillbaka till de goda dagarna i Sverige. För att ge dessa en annan riktning berömmar tant Elsie barnen. "Ni är så snälla, så jag trodde jag var i en skolklass", säger hon.

Fältmarskalken reser sig. En handtryckning — och så är besöket ett minne blott.

¶ Då Fältmarskalken lämnat en av vagnarna, sade en liten gosse på klingande rikssvenska: "Han är stilig! Jag har sett svenska kungen också. Han var inte så stilig, men han passar för dom."

¶ Det hände sig att det norrifrån kommande barntåget en dag i augusti 1943 medförde även min ringa person, som fått i uppdrag att på bästa sätt taga hand om en del hemvändande småttfolk. Mot kväll då trötta barnaögon slutits och skaran av barntanter började hala av sig det lilla man kunde hala, blev jag kallad till "Päämaja". "Tengström tar vagnen till Viborg och åtföljes av sin svärdotter, som skall stanna i Karebens huvudstad tre dagar", så lydde Chefens ord. Där stod jag, oförstående, fullkomligt lamslagen: Av vilken outgrundlig anledning måste flickebarnet stanna i Viborg? Till slut fick jag mål i munnen och

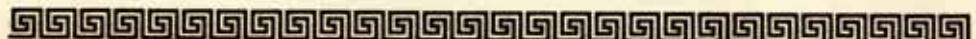
sa, att svärdottern nog skulle återvända med mig trots allt. Här skulle inte tagas några risker och dessutom fanns det ju barn att sköta hemma. "A Gud, vilken svärmor den arma människan fått!" var Chefens replik och så földe omedelbart fortsättningen: "Hon stannar tre dagar, det är Order!" Min blygsamhet förbjuder mig att beskriva min sorti. Då täget ångade in på Viborgs station stod där på perrongen min son, som genom natt och storm kommit jagande från ett långt avlägset frontavsnitt för att råka oss. Nu förstod jag alltså den egendomliga ordern. Mary Lavonius och min svärdotter hade tillsammans skött om intrigen. Ett hjärta hade talat.

¶ Lastensaattajien vaunun yöpyessä Viipurin asemalla pommistusvaaran aikoina kehoitti asemapäälystö saattajia vaaran uhatessa hakeutumaan "turvaan" — vaunun alle! Tämä varovaisuustoimenpide oli sinä yönä kuitenkin tarpeeton.

¶ Under en hemtransport hade jag fått på min lott en syskonskara på sex barn, det ena sötare än det andra. De hade varit i olika familjer och satt nu och skröt för varann över vad de upplevat. "Jag har sett kungen!" sa en. "Jag också!" ropade de andra med en mun. "Men jag har sett småprinsessorna riktigt nära", återtog den första. Nu kunde ingen tävla med henne. — "Vet du då, vad småprinsessorna heter?" frågade jag. "Javisst, Margareta, Birgitta och — lite tveksamt — Diarré." — Det är svårt med de utländska orden!

¶ Avkoppling. Kaffepaus i ambulanstågets matvagn. Chefen och bagagemästaren i animerad dispyt om vilkenderas hund var den klokaste. Vardera höll styvt på sin och spelet var jämt. Tyvärr måste bagagemästaren återvända till sitt jobb och samtalet avbröts. Just då hon skall stänga dörren efter sig, hör hon ett triumferande: — "Men *min* kan spela piano!!" Chefen vann. Som alltid.

¶ Kaunis syksyinen päivä 1943. Lapsijuna saapui Ryttylään asemalle joutuen seisomaan siinä parikymmentä minuuttia. Laiturilla istui erikoisvaunuissaan muudan invaliidi. Rouva Lavonius haastatteli invaliidia ja totesi hänen kertomuksessaan sellaista, että hän poistui hetkeksi vaunuun ja palatessaan toi invaliidille runsaasti hyvää ja tarpeellista ruotsalaista tavaraa sisältävän paketin. Tämä tapaus on jäänyt mieleeni osoittamaan ankaraksi mainitun rouva Lavoniuksen pohjaltaan herkkää, lähimäisrakasta ja auttavaista mieltä.

¶ Det var i februari —44. Vi satt i SOK:s bombskydd — alarmsirenarna hade tjutit för timmar sedan, tyckte vi, men den efterlängtade frisignalen lät vänta på sig. Det blev trötsamt för barn och också för tanter. Vi försökte hålla stämningen i dur så gott vi kunde. Jag hörde, att det lät litet upprört på andra bänken i min grupp och närmade mig de trötande ynglingarna, men stannade då jag hörde: "Sinun isälläsi ei ole mitään, kaikki on Jumalan." Det var uppenbarligen fädrens ära det gällde. Man såg tydligt att den som senast talat tänkte: "Där fick du vad behövde", och situationen var onekligen pinsam för motparten. Men endast ett ögonblick, ty sedan kommer det övertygande: "Mutta rautatiet on valtion!"

¶ Den mest spännande av de många barntransporter jag varit med om, avgick från Helsingfors en smälkkall februaridag 1944. Resans mål var Haparanda. Vi hade ett sanitätståg med full betjäning. Klockan 8, då barnen lagts till kojs, avlöstes vi av sjuksköterskorna på tåget och fick då te i vår matsalsvagn där vi tillbragte ett par gemylliga aftontimmar med allsång och trevliga andragande av vår överfärdledare. Natten gick och morgonen grydde. Vi befann oss först i närheten av Gamlakarleby. På stationerna började vi höra rykten om, att Uleåborg under nattens lopp varit utsatt för ett bombanfall. Då vi närmade oss staden kyttade och pyrde det ännu i ruinerna. Brandlukten stack oss i näsan. Vi stannade vid stationen och skulle förnya vårt vatten- och vedförråd, men man vågade icke ge oss vatten, emedan detta förorenats vid bombardemanget. Efter ett kort uppehåll gavs plötsligt alarm: "Ögonblickligen bort från stationen!" Allt ljus släcktes och vi rullade i stick mörker åter norrut. Efter ca 20 minuter stannade tåget, för att taga skydd. De mindre barnen hade redan somnat, men de större

förstod, att någonting var på färde och tittade nyfiket under gardinerna ut i natten. Då avbröts tystnaden av flygmaskinssurr. En hel flygflottilj var över våra huvuden. Vi formligen hukade oss ned och väntade: När brakar det löst? Ingenting hände dock. Men med ens blev natten förvandlad till ljusan dag. Varje träd, varje föremål stod där, som i klaraste solsken. Från flygmaskinerna hade ljusbomber kastats ned. För andra gången inom två dygn var Uleåborg utsatt för bombardemang. Krevaderna syntes ända till oss, och ekot av skrällarnas rullade över nejden.

Vi for åter vidare så snabbt som möjligt och avlevererade vår dyrbara last i Haparanda. Omedelbart efter det det sista barnet överlämnats i de svenska lottornas vård gick tåget tillbaka till Uleåborg, där vi åter fick full last av barn från staden och dess omnejd.

De två sista dygnen hade varit hemskta för de arma småttingarna. Många av dem hade flyttats från det ena osäkra bombskyddet till det andra, allt eftersom eldsvådorna spred sig. Somliga var fullständigt apatiska, andra åter snyftade i ett. Många av dem hade icke ätit på två dygn. Först då vi berättade dem, att de skulle till Sverige, där inga alarm förekom, lugnade de sig småningom. En liten pys sade, efter det han en lång stund suttit i djupa funderingar: "Tänk, inga alarm!" En annan liten gosse, på 4 år, bad mig dock stanna tåget, så att han kunde stiga av och gå hem. "Tant kommer väl med och visar vägen", sade han, och tant lovade att tänka på saken tills i morgon. "Men då är vi redan så långt borta, att vi ej hittar vägen, och utan mig går mamma icke i bombskydd." Tröttheten överväldigade honom dock snart och han somnade för att följande morgon vakna i Haparanda.

¶ "Och lycklig resa", kuului vakavasti ja hiljaisesti, kun pommisuojaasta lapsinemme lähdimme kohti sairasjunaa, eräänä varhaisena pakkas-aamuna helmikuun lopulla 1944. Helsingin kauheitten pommitusten jälkeen matkasi yli 600 lasta taas turvaan paremmalle puolelle. Lapset juttelivat rauhallisesti, kertoivat järkyttäviä kokemuksiaan ja yksi ja toinen sanoi olevansa iloinen, että pääsi Ruotsiin, jossa ei olisi pommituksia. Seuraavana päivänä tuliin sitten Kokkolaan. Juna seisoi niin kauan, että levottomuus näkyi tarttuneen jo lapsiin, heidän alituisesti kysellen: koska lähdetään? Vaistosimme, että jotain oli tapahtunut. Kuulimmekin sitten, että Oulua on pommitettu, sen visusti lapsilta salaten. Päivä alkoi painua iltaan. Ihmeellisen punertavan laimusi koko taivaanranta, kun alakuloisin mielin seurasimme lakeita lumikenttiä. "Evakkoja", huudahti joku lapsista, ja todella, tietä myöten, joka kulki aivan radan vieressä, tuli hevonen hevoset jälkeen

vetäen täyneen kuormattua rekeää, jossa useimmassa istui joku vanhus tai lapsi huonekalujen tai myttyjen päällä. Apein, tuskaisin mielin saavuimme Ouluun, jossa tulipalot vielä savusivat ja asemalla odotteli värjöttäviä ihmisiä poispääsyä, joku pieni nyytti tai tuoli mukanaan. Meistä tuntui painostavalta ja halusimme pois, pian, lapsemme turvaan! Vihdoin viimein lähdettiin, ijäisyydeltä tuntui viipyminen. Kuuntelimme ja odotimme, olimme varmat, että "uusi aalto" tulisi myöhempin. Asetimme lapset nukkumaan täysissä tamineissa, kun kuulimme, että aavistuksemme oli tosi, ja koneita matkalla etelään. Hiljaisesti tuumimme, että ei ole muuta neuvoa kuin lapset lattialle istumaan ja peitimme ikkunat vielä paremmin. Seisoimme mutkassa, synkän metsän suoressa. Oli aivan pimeä. Me tädit seisoimme kumpikin vaunun päässä ikäänsäkin odotellen ja kuunnellen. Samassa kuului hirveä ryminä yläpuolelta, mielestäni kuin sadat koneet olisivat hetkisen tärisyttäneet koko maailmaa ympärillämme. Joku isompi poika nosti äkkiä päättään ja kuiskasi: "Lentokoneita!" "Omia", vastasin minä ja nyökäytin päättäni. Kun kaikki oli niin rauhallista, hekin painuivat vuoteelleen nukkumaan. Huomasin meidän tätien seisovan yhä ovillaan kädet ristissä.

¶ Uleåborg, den rykande och brinnande staden. Platsombudet fru Paasiokivi hade i sitt skyddsrum arbetat hela natten med att förbereda listor och namnlappar för barnen. Mottagning hade hon i en skola nära stationen, och där stod föräldrar och barn i en kö, som ringlade sig långt ut på gatan. Hålogda efter två näters vaka, gråbleka och frusna, huttrande av göld stod de där i —28°. Utan ett ord av missnöje eller anmärkning! Med sammanbitet lugn väntade var och en på sin tur. Flere gånger hände det, när man frågade någon mor eller far, som följde sitt barn, huru det gått med deras hem, att man fick svaret: "Kyllä meiltä meni kaikki viime yönä." Uleåborgarnas storartade behärskning glömmer jag aldrig.

¶ Resa upp till Torneå våren 1944. Vagnen klickfull som vanligt. Denna gång hade vi på vår lott fått utom de vanliga mer eller mindre nödligande små barnen också en kohort små damer, som fått lov att fara och hälsa på sina svenska fosterföräldrar. — Allt hade gått väl i lås. Ordningen var någorlunda god och tanterna pustade ut. Då uppenbarade sig plötsligt i vagnen den något manhaftiga och mycket resoluta sjuksköterskan. Alla barn kallades i tur och ordning fram till henne och jag kommanderades att assistera. Så började förhöret — av mig aldrig förr upplevat. — Som kanonskott smälldes frågorna: "Onko

sinulla täitää?" De små stirrade skräckslagna på henne. Frågan upprepades. Ett nekande svar. "Onko sinulla ollut täitää? Sanoppas reippaasti vaan! Äläpä häpeä! Onko sinulla ollut täitää? Ei tarvitse hävetää! Tädilläkin on ollut täitää! Onko sinulla täitää?" Inför den inkvisitoriska blicken och befallande rösten föll den ena efter den andra till föga. Det visade sig, att det inte fanns en i hela vagnen, som var fri från "täitää". Och sanningen att säga hade säkert också jag svarat jakande, om frågan hade ställts till mig. Under förhörets lopp började jag känna en allt mer ihållande klåda!

När förtrollningen var bruten och vi tanter måste ta itu med "avlusseningen", blev det annat ljud i skällan. De smås hår föll obönhörligt för klippmaskinen. De störres välfriserade luggar blev insmorda med något slags silversalva eller sabadillättika, fastän de under gråt och tändgnisslan bedyrade, att de aldrig haft vare sig det ena eller det andra slaget av ohyra. Då vi frågade dem, varför i all världen de då svarat jakande på frågan, sade de, att de inte kunde göra annat. Suggestionens makt!

¶ Oltiin tulossa Tornioon. Jännitys lasten kesken oli korkeimmillaan. Oltiin lähestymässä ihannemaata, Ruotsia, jossa ei ollut sotaa, eikä tarvinnut pelätä pommituksia, ja siellä sai suklaata ja appelsiinia. Tädit olivat kertoneet siitä suuresta sillasta, jonka yli mentiin Ruotsiin ja keskellä siltaa kulki raja. Ruotsin puolella Haaparannan kaupungissa tulevat sitten viranomaiset laskemaan montako lasta on joka vaunussa. Juuri ennen Tornioon tuloa tuli retken johtaja Mary Lavonius sihteerinsä kanssa tarkistamaan, että lapsiluku oli listojen mukainen. Lapset istuivat kuin kynttilät ja olivat hiljaa kuin hiiret tämän toimituksen aikana. Kun lapset eräässä vaunussa oli laskettu ja Mary poistunut sihteerinsä kanssa, kysyi joku lapsista suurta kunnioitusta osoittavalla äänellä: "Oliko tämä se esivalta?"

¶ Barntåget kör in på Haparanda station. Det är kallt ute. Snön gnistrar på perrongen. Inne i vagnarna myllrar det av liv — där är varmt och gott. Spänningen har nått sin kulmen. "Eri kiva, nyt ollaan Ruotsissa!" "Tant, här ä' ju precis som i Finland!" "Täti, missä se kuninkaan linna on?" "Tant, när får man bakelser och apelsiner?" "Täti, kuuleks' sä, onks' sill' kuninkaal' kruunu?" Chefen jämte sekreterare stiger av tåget och skakar hand med de mötande. Där stå lottachefen — doktorinnan, rödakorsmannen — pastorn, landsfiskalen och tullverkets representeranter. Så äntrar tullfarbröderna tåget och kontrollräkningen av barnen vidtager. Tågtanterna ha verkligen lyckats dämpa glädjeyttringarna och sorlet för den stund tullen går genom vagnarna. Här och där hörs

enstaka kommentarer. Lille bråkige Seppo, sina tanters plågoande på grund av sitt obalanserade väsen, sin fenomala uppfinningsrikedom och sin enorma livlighet, men samtidigt en liten hjärteklämma på grund av sina strålande stjärnögon och sitt bruna lockiga hår, stirrar fascinerad på den guldgalonerade tullherrn som nyss kommit in. Så hasar han sig långsamt ned från bänken, drar kvickt av sig mössan, bugar sig vordnadsfullt och utbrister hänryckt, medan en lindrigt ren påsvant-tumme pekar efter den bortsridande tullmannen: "Täti, oliko toi kuningas?"

¶ Svenska sjukvårdsvagnar stå på stickspåret i Haparanda och fyllas undan för undan med läkarundersökta, avlusade och rentvättade finska barn. De flesta äro nytra och nöjda men tämligen trötta efter dagens skiftande upplevelser. Stora 7-åriga Veli-Matti galltjuter i en av vagnarna — ingen finsk tant är just då till hands och den svenska lottan söker förgäves trösta honom på ett språk han ej förstår. Veli-Matti bara ilsknar till och tjuter ettervärre. Då uppenbarar sig en finsk tant i vagnen, och den svenska lottan ber henne trösta Veli-Matti med att säga, att när han sovit en natt, kommer han till Stockholm och där finns kungen och små-prinsessorna och Skansen med björnarna och allt möjligt annat roligt. När Veli-Matti på sitt eget språk får höra om alla dessa härligheter, håller han upp ett ögonblick, slår ilsket med sin näve mot den svenska lottan och utbrister: "Mitäs mie niistä, meillähän on Mannerheim." — Och så fortsätter han att illvråla ...

¶ Att smågrytor ha öron också på barntåg, bevisas av följande lilla historia. När färdledaren jämte sin sekreterare gick genom en vagn, fylld av större och smärre Tammerforsare, slog de sig ned ett ögonblick och gjorde en anteckning om en liten tös från hennes namnlapp. Flickan stod framför dem och iakttog noga de båda tanterna, vilka kommenterade fallet på svenska. Därvid måtte sekreteraren ha nämnt färdledaren och hennes förnamn — ty när dessa tvenne tantar några timmar senare passerade vagnen ifråga, rusade den lilla tösen fram, ryckte sekreteraren i kjolen, pekade på färdledaren och sa': "Mä tierän kuka toi täti on." — "No, sanoppas!" — "En sano; mut' kyl' maar tierän." — "No, kerro nyt sentää!" "Sehän on se ration Eppa-täti!"

¶ Inte endast båtar och tåg transporterade våra barn fram och tillbaka mellan Sverige och Finland, flyg anlitades även. Speciellt en resa hade sina tragikomiska poänger. Det var omkring 20 barn, som under uppsikt av "tanterna" Ruutu och Tammelander skulle flygas "dit över". Det var allmänt känt, att båda fruarna hade otur. När nu dessa två

skulle fara på en gemensam resa, då kunde man vänta sig vad som helst!

Kl. 7 på morgonen startade transporten från Heimola, med Weckman och Rosqvist som hjälpte till Hyvinge. Redan på halva vägen började det bli dimmigt, och vid framkomsten till flygfältet var det som att åka genom mjölk. Oändlig väntan på upplarnande väder och planet från Stockholm. Äntligen kom det, men syntes ej — det endast dånade över flygplatsen gång på gång och måste slutligen återvända. Intet annat återstod än att fara tillbaka till Heimola för natten och göra ett nytt försök kl. 7 följande morgon. Det såg i början lovande ut, men ju närmare Hyvinge sällskapet kom, dess tjockare blev luften. Väntan och missräkning var åter dagens lösen och Heimola blev igen nattens "melodi". Den tredje dagen rådde gynnsamt flygväder, och äntligen kunde "olyckskorpana" Ruutu & Tammelander lyfta på vingarna!

¶ Efter Helsingfors-bombardemangen fick jag en gång order, att med chefen, fru Lavonius, föra en contingent delvis sjuka barn till Stockholm. Det var strålande vackert väder och avresan gick fint. Vi hade inte hunnit långt, innan den ena piloten, en svensk — det var nämligen med ett svenska plan vi flög — kom in till oss i cabinen och meddelade, att vi blev jagade av ett ryskt plan. Han bad oss spana efter planet genom fönstren. Han tillade, att han för säkerhets skull måste stört-dyka för eventuell nödlandning. Då befann vi oss på 1000 meters höjd och i detsamma dök vi ner ända till trätopparna; mätaren visade endast 150 m. Barnen, som delvis somnat, vaknade nu, och blev gräsligt sjuka. Det fina svenska planet såg inom ett ögonblick obeskrivligt ut. Känslan av fullkomlig maktlöshet var förlamande, men chefens orubbliga lugn var så smittande att det hela nu efteråt verkar fantastiskt. Allt gick dock väl, vi behövde ej nödlanda utan hela lasten kom lyckligt i hamn på Bromma. De vänliga svenska lottorna tog hand om barnen och då vi ursäktade oss för den svenska markbesättningen över planets skick, fick vi till svar: "För allan del, det gör ingenting."

(Utdrag ur brev.)

¶ På tåget Kouvolan—Pieksämäki norrut 2. 5. 44. — Anlände morgon-sidan den 1 maj till Viborg och möttes av det sönderbombade stationshuset, vilket såg ut som en grushög. Drack morgonsurrogat på Hospitz och sedan vandrade vi runt i staden. Det var beklämmande att se denna trasiga stad, jag räknade tolv bombade hus i rad, innan jag upptäckte *ett* helt. Men folk bodde i källare och plötsligt syntes gardiner i ett helt fönster i ett för övrigt förstört stenhus. Det verkade bizzart på något sätt. Runda tornet stod på sin plats, men inrymde militärer. Den

av oss vid flere tidigare Viborgs-besök så mången gång beundrade lilla romersk-katolska kyrkan hade fått en bomb tvärs igenom. Men en sak imponerade oerhörd på oss andra: Flickorna Vikberg, som f.d. viborgsbor, fick åka spårvagn gratis!

¶ Haaparannassa oli käyty surullisen kuuluisassa "täisaunassa". Ja vaatteet olivat taas vaihtuneet niin, että pienemmät tytöt ja pojat olivat vaatetuksen nähdyn vaikeasti erotettavissa! Pitkä junamatka oli nyt edessämme, sillä osa lapsista vietin Tukholmaan, osa Strängnäsiin. Ruotsalaiset lotat, jotka hoitivat lapsiamme, toivat luokseni kolme poikaa (kaikki eri aikana ja eri vaunuista!), jotka olivat käyttäneet puukkojaan hieman sopimattomasti. Eräs oli vetänyt viirun toisen pojant poskeen, toinen taas toisen käteen. Kolmas oli veistellyt rautatiekalustoa. Keskusteltuani poikien kanssa kertoivat he saaneensa puukot matkalle lähtiessään. Poika, joka veisteli kalustoa, sanoi: "Jotakin sitä ikävissään tekee!"

Karanteeni Strängnässä oli kasarmin suressa voimistelusalissa. Suuri pöytä oli keskellä lattiaa ja 60 vuodetta salin jokaisessa nurkassa. Jokaiselle lapselle oli määritty oman vuoderyhmänsä värisen rusetti. Olihan kaikki niin kodikkaan näköistä, mutta mitenkä kaikki muuttui kaan muutaman päivän kuluttua! Eiväthän lapset mitenkään voineet pysyä vuoteissaan eikä omissa nurkkauksissaan koko päivää. Olin aivan päästääni pyörällä, kun kaiken väriset rusetit olivat yhtä aikaa liikkueillä. Oli siinä kerrakseen "rusettiluistelua!" Iltaisin pidin rukoukset kaikissa ryhmissä erikseen. Kussakin ryhmässä vallitsi iltahartauden aikana hiljaisuus, mutta siirtyessäni seuraavaan ryhmään, alkoi edellisessä ryhmässä täysi meteli; en kyennyt ainoana suomalaisena hallitsemaan 240 lasta, varsinkin ryhmien ollessaan niin etäällä toisistaan. Ruotsalaiset hoitajat tekivät kyllä parhaansa, mutta kielivaikeus oli haittana, kuten on luonnollista.

¶ Myös Göteborgissa oli suuri suomalaislasten karanteeni. Ruotsalaisilla lotilla oli siellä jo ennen suomalaisen hoitajien tuloa ollut monta vaikeata tilannetta yrityessään ylläpitää järjestystä suressa lapsijoukossa. Tyynysota oli lasten mielestä hauskaa ajantietettä ja isot pojat kiipesivät lottia pakoon ylös kattoon lämpöpattereita pitkin. Epätoivoiset lottaparat houkuttelivat poikia alas rusinoilla, ja nämä lurjukset tulivatkin häipyäkseen heti takaisin yläilmoihin rusinapussi kainalossa aivan kuin apinat rusinapuuhun!

Ei ollut ihme, että lotat huokasivat helpotuksesta meikäläisten saavutua, ja lapsetkin muuttuivat rauhallisiksi, hiljaisiksi suomalaisiksi.

¶ Uppsala 28. 5. 1944. — Hur mår du, lilla mamma? Jag mår bra. Nu är jag i Uppsala i Karakten. Det är beläget på ett flugfältsområde. Här finns 10 stycken flugmaskiner. Vi ha sen roliga tanter. Jag har fått en ny flicka. Jag vet ej vad hon heter ännu, men nog kommer det fram. Nu skall jag berätta hur det var på resan. Visst var det tråkigt att resa, men nog gick det. Resan var nog långtråkig, men nog gick det med. Du må tro hur roligt vi har det här i Uppsala. Nu i kväll fick jag reda på vad hon hette. Hon heter Anja. Hon är en vacker och skön flicka. Jag tror hon är gudfruktig, mamma. En sak har jag glömt, när vi kom till Haparanda, fick vi alla flickor och gossar gå i samma bastu, det var nog hemskt!

¶ Som alla vet, blev "tanterna" strängt förmanade att inte måla sig eller på annat sätt försöka göra sig skönare än naturen skapat dem. Att vi dock hade behövt en smula upp-piffning nu och då, märkte man ibland på medpassagerarnas reaktion. En gång kom på en resa upp till Torneå i en vanlig, till bristning fylld vagn, en något överförfriskad handelsresande fram till oss och försökte sätta sig på vår plats. Då han milt men bestämt hindrades, röt han: "Semmoiset antiikit vanhanpiiat!"

¶ Bland de mest prövande erfarenheterna för en tant var att sköta barn, när mödrarna var med. Ett antal gravida kvinnor med barn hade berärts möjlighet att få omvärdnad i Sverige och skulle via Åbo föras över. På tåget från H:fors gick allt utmärkt. Mödrarna var idel solsken och förväntningarna var stora. Då vi kom ombord på Heimdal, blev situationen dock helt förändrad. Chefskapet hade velat göra det så bekvämt som möjligt för mammorna, och I-klass hytterna var reserverade för dem, men — utan barn! Dem skulle tanterna ta hand om, och så skedde även, trots protester och tårefloder från såväl mammor som barn. Att vi ville sköta ungarna på bästa sätt för att mammorna skulle få sova sin natt i ro, ville de ej förstå!

Däckssalogen var vid måltiden anvisad för två grupper barn jämte tanter, och då maten serverades hade barnen just lugnat sig. De små njöt av den goda korven och all sorg var bortblåst. Plötsligt blockerades fönstren mot däck av gråtande mammor. Med knackningar och rop försökte de fånga sina barns uppmärksamhet. Ett ylande från barnen var förstås ögonblickligen följden. Glömd var den goda maten och de små kamraternas nyss så intressanta sällskap. Förtvivlad sprang den ena tanten ut och bad mammorna litet tänka på barnen och avlägsna sig, så länge de åt. Men hon talade för döva öron. Då kom chefen, upp-

fattade i en blink situationen och gav order om att barnen skulle föras under däck. Barnen slutade naturligtvis ögonblickligen att gråta, men Manninen fick dela ut lugnande droppar åt mödrarna! — Dessa var helt förvånade, när de något senare tillåts titta in i hytterna och fann sina telningar djupt insomnade!

¶ Vilket rörande syskonpar var inte Heikki och Annikki, på resp. 5 och $2\frac{1}{2}$ år! På det mest ömma sätt tog Heikki hand om sin syster och inte ett ögonblick lämnade han henne ensam. På båten skötte han henne helt och hållt. Det viktigaste i hennes toalett var en stor, ljusblå hårrosset. Ideligen rättade han på den, så att den för all del skulle vara vacker mot hennes ljuslockiga hår! Förrän vi kom till Stockholm, ordnade han hennes klädsel, han ville att hon vid ankomsten till lyckolandet Sverige skulle se så söt och nätt ut som möjligt. Naturligtvis tog hon Stockholm med storm — och han med!

¶ Marieberg 1944. Allt är stilla i rummet, där jag har mina barn, aftonbönen har jag just läst samman med dem och sagt dem god natt. Plötsligt sätter sig en av flickorna upp i sin säng, böjer sig hastigt ner till golvet och lyfter upp de härliga läderskor hon fått i stället för de trasiga pappersdito vi just kastat bort. Hon trycker dem till sitt hjärta, kysser dem och säger: "Gode Gud, välsigna mina skor, så att de inte slits alltför fort!" Så lägger hon skorna hastigt tillbaka under sängen och med en lycklig suck lutar hon sig mot kudden, sluter sina ögon och somnar. — Men jag sväljer tårarna där jag klutar golvet.

¶ En grupp barn, som under natten anlänt från Finland, tro att de verkligen kommit till sagolandet, som mor där hemma berättat om. De vaknar och ser Lucia i sin strålande krans, följd av sina sjungande tärnor gå från säng till säng och dela ut gotter. Det är några unga flickor, som i den tidiga morgonstunden, innan de hasta till sitt arbete, kommit ut till oss på förläggningen.

¶ Utdrag ur brev till en vän: — 25. 7. 1944. — — — Tavastehus station var samlingsplats för en massa barn, som skulle sändas till Umeå via Vasa. Vi bagagemästare höll till i bagagevagnen, ty det var en varm, för att inte säga het dag både i en och annan bemärkelse. Vi tyckte synd om barntanterna, som måste dvälgas i kvava dagsvagnar och vi vägrade att ens till sängdags infinna oss där. I stället svepte vi in oss i filter och tillbringade natten bland bagaget med resväskorna som rätt så knöliga madrasser. Frisk luft hade vi också tillräckligt! Efter någon

timmes snark och en ansträngande dag kom vi så till Vasa och där började omlastningen av barn och bagage från tåget till Ariadne. Snart vimlade båten av barn, man stupade på dem överallt. Bagagerummet var i stället inte så fullt, väskorna var små, slitna och illa medfarna och framförallt lätta. Denna natt utbyttes bagagearbetet mot sekreterardito och på morgonen var vi i Holmsund. Sedan blev det bagagejobb igen, ett känkande med väskor och paket. Allt lastades på ett lilleputtåg, som körde oss till själva staden Umeå, där — finska fanflyktingar (i finska uniformer med utmärkelsetecken på bröstet!!) hjälpte oss att sortera bagaget! De var nog så pratsamma, men vi var i stället stumma och jag hoppas att de kände vårt kalla förakt krypa längs med ryggraden.

Följande dag var vi igen i Vasa i fullt arbete. En god middag med svarta biffar var ljuspunkten och nödvändigheten, det började småningom gå runt i huvudet, ty på mat hann man i allmänhet inte ens tänka. Tidigt därför följande morgon kom den nya barnlasten och på kvällen var vi för andra gången i Umeå. Denna resa var mycket lättare än den första, vi hann i Umeå t.o.m. äta ett otal portioner glass och dricka äkta kaffe, som fritt serverades på ett kafé därstädes. *Äkta kaffe*, vilken härlig kombination för ett finskt hjärta år 1944! För att inte tala om den finska magen!!

För tillfället uppleva vi lyckliga dagar på Ariadne; vi få sova och vila och sola oss 2 dagar i sträck. Sedan blir det arbete igen. Nu är jag i alla fall civil och går omkring i min nya promenadkostym. Då fru Lavonius såg mig första gången i den, drog hon först en djup suck av lättnad och sade sedan: "Jag var rent av orolig, att Jägerroos inte skulle ha andra kläder med sig än bagagepaltorna!"

¶ Det var sommaren 1944 på Wasa—Umeå rutten. Mellan barntransporterna fördes ett angenämt liv ombord s/s Ariadne i Vasklot hamn. Promenader till Wasa, solbad på däck, havsbäder, improviserade små knytkalas med alla slags sammanbragta därtida läckerheter m.m. trevligt. Båten var vårt hem och vi stortrivdes. Kapten Rönngren, Ariadnes älskvärda högsta styre, var vår chevalereska beskyddare — En kväll då vi samlades till teet, stod ett lysande grant fat med kräftor mitt på bordet. Ivriga gissningar — varifrån? — av vem? — tills någon skvallrade ur skolan att det var kapten Rönngren, som varit så gentil. Glädjen var stor och man högg in på läckerheten. När allt var med hälsan förtärt, beslöts att man skulle hålla en tackserenad för kapten Rönngren. I största hast övades "Klara stjärna" med soloparti och allt. För att inte förråda våra planer på förhand, sjöngs i svagaste pianissimo. Kaptenens hytt och röksalong var nämligen belägna rakt ovanför mat-

salen. När vi tyckte, att vi kunde vår sak, smög vi på ljudlösa fötter upp för trapporna, skrattlystna som skolflickor. Kvällen var mörkt. Vi kunde bra se in i salongen, där kaptenen satt med en gäst, kapten För-bom från Ilmatar, som låg på redden utanför. Gubbarna hade det gemytligt och bratade ivrigt och antagligen ganska högljutt, ty den ena var starkt döv och den andra lomhörd. Vi tog ton och klämde i. — Inget resultat. — Det pratades lika ivrigt, såg vi. "Klara stjärna" avbröts mitt i versen och vi flyttade oss, kvävda av skratt, närmare dörren. Åter ljöd de smältande tonerna. Inget resultat fortfarande. Avhrott igen och kören gick runt salongen till båtens andra sida, nästan hysterisk av återhållet skratt. Men hur vi än lade in all vår kraft i "Klara stjärna", nådde inte ens den minsta ljuddallring föremålets öra. Då beslöt vi träda fram i rampljuset. Vi tryckte våra samlade ansikten mot fönsterrutorna, så vi blev belysta, och inför denna överväldigande syn flög kapten Rönnengen upp med en fart och kom till dörren mer uppskrämd än egentligen smickrad och förtjust. "Klara stjärna" fick han i alla fall nu till livs och den sjöngs med en viss vana och denna gång ända till slut.

¶ "Tällä matkalla tulee olemaan hyvin paljon raskautta", sanoi eräs johtajista, kun valmensi lastentarhanopettajia työhön Ruotsiin.

¶ Utdrag ur brev till en vän: — "Pieksämäki 5. 8. 1944. — Jag ser framför mig en räcka av dagar och nächter fyllda av intensivt arbete. Det blev plötsligt bestämt, att jag tillsammans med fem andra tanter skulle fara från Vasa till dessa trakter för att avhämta c. 300 barn. Vi ha rest sedan i går på dagen i överfyllda tåg, där barn och militärer hade företräde och de andra fick strida för varje tum. Soldaterna låg t.o.m. under bänkarna för att få plats (vilka utsikt över kvinnoben och intimare plagg!). En trött soldat snarkade med huvudet mot min axel. Hettan var förfärlig också utan detta tillskott, men inte nänns man ju väcka en trött soldat. Vi skildes i alla fall på Pieksämäki station, han for vidare till sitt arbete, vi till vårt, plikten kallade oss alla.

Sex timmar var vi försenade och därfor måste vi stanna kvar här och vänta tills barnen från Kuopio kommer i kväll. Då få vi i stället gno för hela slanten för att någorlunda hinna få pappren i ordning till midnatt, då våra "barnvagnar" sammankopplas med chefens tåg. Men vi ha tagit vara på tiden: Vi ha sovit några timmar på stationsområdet här utanför. Lägret var ingenting vidare, en tämligen smutsig och fuktig äng, några tidningar som lakan och ryggsäckarna som huvudgärde. Bättre har man haft — men också sämre. På ett litet kafé fick vi i oss

något frukostaktigt, när vi härnäst skall få någon föda ligga i gudarnas knän.

Umeå 7. 8. 1944. Om jag berättar, att vi ytterligare praktiskt taget vakat i två dygn på tåg och båt och att vi först i morgon kl. 7 kastade oss på resp. kojer och fick oss en halv timmes sömn, förstås du nog i vilken hets vi levat. Då vi senaste natt kontrollerade listorna i Ariadnes kafé, var det mycket svårt för oss alla att hållas vakna. Med våra sista krafter höll vi upp ögonen en liten, liten springa och chefen var så trött, att pennan ibland helt enkelt stannade mitt i en röd krus. Den stund jag äntligen fick hänge mig åt sömnen, skulle visst kanonerna fått dundra invid mig utan att jag vaknat. Nu förstår jag, att soldaterna i krigstid kan sova precis var och när som helst."

Var det någon som talade om nöjesresor —?

*Det hände på ett tåg till Wasa,
Stimulan bjöds Stenius på — o fasa.
Hon sade nog, att hon blir "brisken"
men Chefen sade "vi tar risken".*

*I Ariadnes hytt vi listor pricka'
och en och en begynte nicka,
ty tredje natten utan rast
vi vaka' med vår barna-last.*

*Men Stenius, då hon svalt sitt piller
greps strax av raseri och griller..
och börja' vilt att gråla, larma,
så Mary sade: "Lugn, du arma!"*

*Så kommo vi till Umeå
där Chef och tanter hade "schä"
men kronan uppå verket sen
var konsulns lunch för Chef, Kapten*

*"Var lugn du själv och akta nacken,
om jag vill kasta tidningspacken..
på någon här i vår wagong,
dess sällhet då ej bliver lång."*

*Av vad som sedan framgått, har
ej Rönngren mera "charmen" kvar
ej heller konsuln intressera'
vår Chef, fast han med tal briljera'*

*Men Mary log och sade då:
"Till arbetet vi återgå,
ty denna resa bliver svår
och mycket ännu återstår."*

*Ty — under talet Mary trött
sitt öga slöt så gott och sött,
hur länge se'n den sömnen vara',
på det vi ej kan säkert svara.*

*Men ett vi dock helt säkert vet
(och det är ej nä'n hemlighet),
att Rönngren glömt det givna ordet:
att vara "väktare" vid bordet.*

¶ En råkall novemberdag klev jag långsamt upp för de många trapporna till "Heimola". Jag steg in i ett rum, där på två av de tre sängarna i rummet satt fyra barn, två pojkar och två flickor. Tre av dem var resenärer. De var fyra syskon av fem i en statarfamilj, där modern insjuknat i tbc, samtidigt som den femte föddes. Hela ansvaret för familjens skötsel låg på en liten blek tolvårig flickas skuldror. På det förståndigaste och ömmaste sätt tog hon hand om sin lilla tvååriga

syster, som hon följt till Helsingfors för att hjälpa vid starten av resan. Anblicken av henne och hennes syskon gjorde inte den tunga dagen lättare.

Om en stund öppnades dörren och en frysning gumma, lika bred som lång, trängde sig in och undrade, om det var här Sverigesresenärerna togs emot. I hennes kölvatten smög sig två magra pojkar i 10 års åldern in. På en lustig, färgrik och inte alltid så lättbegriplig savolaxiska redogjorde hon om de två pojkarna, som hon upprepade gånger försäkrade ej varo hennes egna.

Pojkarna såg på varandra och på sina nya namnlappar och satte sig på en sängkant med sina små paket på golvet bredvid sig. När gumman vilat sig, vände hon sig mot pojkarna och höll ett litet andragande, tog dem i hand, önskade dem en lycklig resa och slutade med orden: "Minns nu att vara snälla och tacksamma och med ödmjukhet mottaga all lärdom i det nya landet, där alla äro så kunniga!" Sedan kom hon fram till mig och berättade mångordigt, glatt och livligt om sin egen pojke, som varit över i Sverige. Hon var full av tacksamhet och beundran. Hennes sons lycka var gjord för all tid. De svenska fosterföräldrarna bekostade hans skolgång och hade lovat hjälpa honom även efter studentexamen. Och det gick så bra för honom. — Därpå var hon färdig att gå. I dörren vände hon sig ännu en gång om och påminde pojkarna om att vinnlägga sig och lära sig svenska riktigt bra, varpå hon riktade till mig följande ord: "Min pojke lärde sig svenska så bra och han talar en så fin och vacker svenska, inte en sådan som ni här." — Och så gick hon. Novemberdiset kändes lättare!

¶ Abo i december 1944. Men ingen julstämning, bara arbete, allvar och en gnagande oro längst inne i människosinnena. Efterkrigsvinter! Schroeder och jag var med ett tiotal andra barntanter på "Vähävänkisten talo". Barnen kom i grupper om 20—30 stycken från alla trakter av Finland. Det var lyckligtvis så mycket arbete hela tiden, att vi inte hann hänga oss åt det gränslösa medlidande de väckte. För det mesta satt barnen apatiska, där vi en gång placerat dem, alldeles förstummade inför allt det som hänt. Det var nästan för mycket att se dessa små, som under normala förhållanden skulle ha lekt och varit hur vilda som helst, nu sitta viljelöst stilla med sin lilla kappsäck i handen. Dessa diminutiva väskor innehöll sällan kläder, men möjligen en liten bok. Ibland låg det i väskan en dyrkad leksak hemifrån.

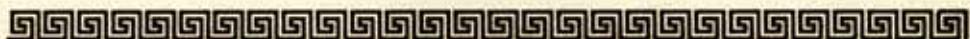
Vi hade att taga vård om dessa barn medan de väntade på lägenhet till Sverige. Det var att klä av dem ytterplaggen, sätta dem på "potin" oändliga gånger, förutom att klara det värsta, när det hände små

olyckor. När man så äntligen på kvällen hade dragit fram alla madrasser på golvet, där barnensov i syskonsäng, blev endast nattvakten kvar. Så kunde det komma bud, att nu skulle flyget avgå till Stockholm! Då var det bara att fort få kläderna på, några små blev hysteriska och grät vilt och hejdloöst, men det hjälpte ej. Barnenräknades, listor kontrollerades och så in i bussen bara.

Fastän man arbetade, så man knappast kunde minnas den tid man ej kände sig trött, var livet dock ej bara svårigheter. Vi hade nog en hälso-sam respekt för vår fordrande Chef, som otröttlig var över oss, både för att gissla och även uppmuntra. Just denna december lärde vi riktigt känna henne och hennes enastående sinne för humor. Chefen hade ordnat så, att några av oss fick bo med henne på Hamburger Börs, en verklig oas, om ock kall, i dagens barnjobb. En kväll frågade hon om vi hade lust att bada bastu med henne. Högst tacksamma, då vi verkligen kände oss mer än lovligt smutsiga efter dagens arbete, tog vi emot det vänliga anbudet. Där satt vi sedan på laven, nakna men värdiga. Då upplät Chefen sin stämma och sade: "Vill du vara snäll och piska mig på ryggen med kvisten!" Otroligt! Men jag tog kvisten och daskade ordentligt. Och sálunda talade Chefen: "Tror du inte, att bra många skulle ge mycket för att nu vara i ditt ställe!"

(Utdrag ur brev.)

¶ Stockholm 9. 12. 1944. — Här är man nu efter en fruktansvärd flygresa. Fick vänta i Åbo, först på "Vähäväkisten" och sedan på flygfältet, på flyget från Stockholm, men sent på kvällen anlände det äntligen. Med knapp nöd nådde vi planet. En del barn blåste omkull på den glattslipade vägen, och vi tanter tog oss fram stödda på våra kapp-säckar ett steg i taget. Spänningen var stor huru resan skulle avlöpa. I rykande medvind for vi på 50 minuter till Bromma. Jag sprang hela tiden av och an i planet och putsade barnen, ty de spydde alla 32 st. i tur och ordning. Min kamrat satt och kallsvettades. Jag stod mig bra och är riktigt stolt, då jag inte blivit flygsjuk. Rädd hann jag ju aldrig bli. Dock — man drog en lättnadens suck, då planet sänkte sig på Bromma flygfält. Men in i tullpaviljongen raglade Bruun och övriga färdledare, grön-vita i ansiktena efter en, enligt deras utsago, vidrig överresa. Det var cyklon över Östersjön, meddelade radion.

¶ Koska toimeemme kuului, että saatoimme Suomessakin lapset määrä- asemille vastaanottajien huostaan, määräsi rva Lavonius vähän ennen Riihimäkeä minut viemään kolme pienokaista Lahden asemalle tulias- paketteineen. Käsky on käsky, ja niin astuimme alas junasta Riihimäen asemalla astuaksemme Lahteen lähtevään junaan. Mutta se ei ollut kaan niin helposti tehty, sillä, paitsi kolmea pientä lasta, oli vielä röyk- kiö matkatavaroitakin, jotka tietysti pitäti saada mukaan. Tähyilin huol- lestuneena ympärilleni, kun samalla ilmestyi siihen kiltinnäköinen ker- santti, joka tukalasta tilanteestamme järkyttyneenä järjesti meidän avuksemme pitkän rivin reippaita sotapoikia, ja pian huomasimme olevamme tavaroinemme vierimässä kohti viimeistä etappiamme.

Oli jo myöhäinen ilta, kun junamme pysähtyi Lahden asemalle. Vau- numme pysähtyi kauaksi asemarakennuksesta. Raahasin pakaasimme laiturille pimeyteen ja näin, miten kaikki matkustajat häipyivät etäällä olevaan asemarakennukseen.

Valoisaan maailmaan tottuneet matkatoverini rupesivat jo vähän her- moilemaan ja itsekin totesin, ettei tavaroittemme kantomatka ollut missään suhteessa heiveröisiin voimiimme, kun samassa pimeydestä ilmestyi asemamies rattaineen ja korjasi meidät asemalle. Mutta, kuten usein olin saanut havaita, ei nytkään ilmaantunut ketään lunastamaan kaikkia lapsia. Kaksi jäi jäljelle. Alkoi epätoivoisen soittojen sarja asunnon saamiseksi, mutta turhaan.

Mutta kun hätä on suurin — lapset olivat lopen väsyneitä —, on polii- sikan lähellä. Hän soitti poliisikamarille, josta pian lähetettiinkin meille oikein loisto-auto, kylläkin merkkiä Musta-Maija.

Ja niin sitä mentiin, mutta ei sentään poliisikamariin, vaan kuljetta- jalta kuulin, että pelastusarmeijan yömaja tarjosи meille vieraanvarai- esti, kuten aina, yösijan.

En sorgens och saknadens låt

(Brev till Chefen 2. 2. 1945)

*I kväll vi samlats i festligt lag
och stämningen stigit mot höjden,
och dock en skugga — om än så svag —
sig lagt över gran och fröjden,
ty var är väl hon, som sprider sin glans
och städse får glädjen att stiga,
var är hon, i vars närhet allt går som en dans,
var är hon, som får alla — att tiga?*

*När i aftonens stillhet till dukat bord
jag styrde min ensamma bana,
jag dig mindes — och alla de vänliga ord
du att yttra hade för vana.
Din röst var än kall och än var den het:
"Nå, stå inte där och var lata!
Gud! När käringar kommer tillsamman man vet
de ej annat kan göra än prata!"*

*Så dundrade du och spred skräck var du gick
och mången du skrämt halvt från vettet,
Men den, som engång fått syn på din blick,
den stördes ej mera av sättet,
ty innerst där inne där syntes en blink
av humor — ej allom givet.
Man såg att du njöt, när för minsta din vink
som en färskock man sprang för livet.*

*Nu ryktet förtäljer, och det är visst sant,
att du dig förändrat, min kära,
du duskål har druckit med mången "tant"
— Hur manne de hedern kan båra?
Du låtit din nädes nådiga sol
skina klart över ledarnas skara,
och därfor i kväll, när tom står din stol,
vi dig sakna bland vännerna rara.*

*Så tag då min stilla hyllning emot
du Mary Lavonius, född Ramsay
Nu, när du har gjort både bälttring och bot,
är någon ej mera dig gramse,
Så dundra du på som en fältmarskalk
och skrik, om det så dig lyster,
blott i ögat du gömmer en liten skalk,
du Vulcani eldhåriga syster!*

¶ Tågresorna med barnen var i regel trevliga. Tiden gick snabbt. Det var så mycket att se längs linjen, och så var vanligtvis hela vagnen full av levnadsglada små kamrater. Men ofta gällde det att vid en förgreningsstation avlasta en grupp barn med en sköterska, vilka skulle sändas längs en bibana eller mot annat väderstreck än "runkon". Arma "tant", hon kände sig vanligtvis ensam och övergiven. Jag minns en eftermiddag i maj 1945, då jag stod på perrongen i Riihimäki och med längtansfulla blickar såg efter tåget, som försvann med chefspark och kamrater. Omkring mig hade jag tio smättingar, av vilka ett par var 3 år, flera 5-åringar och den svårast skötta en barnförlamningspojke, som måste bäras. Dessutom allas handbagage. Två armar var alldeles för litet som alltid vid liknande situationer. Ett tåg till Kouvolan kom efter 1 timmes väntan, men så överfullt att mäniskorna stod i gångarna. Otäckbart att komma upp med barnen, fast jag vände mig till konduktören och bad om hjälp. En timme senare skulle ett annat tåg passera, och det var bara att försöka äntra det. Talade med "junapariopäällikkö" på stationen, och han sände två handfasta konstaplar till hjälp. Åter var tåget nästan lika fullt som det föregående, men konstaplarna utrymde helt enkelt några bänkar och hjälpte mig in i kupén med ungarna. Vi barntanter äro poliskonstaplar och järnvägsfunktörer stor tack skyldiga. Utan deras godhetsfulla hjälp hade vi blivit efter många tåg.

¶ Kaikkien monien matkojeni synkin muisto oli seuraava: Tullessani kerran Tukholmasta suoraan laivalla Helsinkiin työskentelin toverini kanssa takaruumassa tavalliseen tapaani. Saatuani määrätyt 22 lasta hoitooni huomasin laskiessani, että yksi lapsi oli poissa. Voi kauhistus! Laskin taas, mutta laskutaitoni ei riittänyt tuomaan sitä lasta takaisin. Laskin taas — ja taas — ja taas ja yhä kurjemmaksi tunsin oloni, sillä aina vaan oli yksi liian vähän, vaikka joka kolosta katselin. Olin maailman *onnettomin* saattaja, vaikka toverinikin koetti rauhoittaa ja sanoa, että kyllä se löytyy. Mutta hänhän ei ollut lapsen katoamisesta vastuussa, vaan minä, ja minä pelkäsin *hirveästi*. Olin jo niin pitkällä ajatuksissani, että olin päättänyt hypätä mereen, jos lasta ei löytyisi. Tämä oli aivan vakaa aikomukseni.

Mutta kun sitten myöhemmin laskimme toverini ja minun ryhmäni yhteen, niin se kadonneeksi arveltu tyttö istuikin aivan rauhallisesti erällä sängynlaidalla toverini ryhmässä. Tyttö ei lainkaan vastannut kysymyksiini, missä hän oli ollut, ja niin en vielä tänäkään päivänä tiedä, oliko tyttö koko ajan maannut siinä sängyssä vai ei. Minulle hän kuitenkin ehti aiheuttaa elämäni kauheimmat hetket.

¶ Muistan erään tapauksen ensimmäiseltä matkaltani, joka jonkun toisen mielestä on hyvinkin mitätön, mutta minulle, tapahtumisen hetkellä, suuri ja suorastaan "järkyttävä"! Olimme nk. suurella laivamatkalla Tukholmasta Turkuun. Matka oli minun kohdaltani sujunut hyvin, ainakin suuremmitta kombelluksitta "tapaukseen" asti, joka sattui tätien vuorotellessa aterioimisella. Olin voileipäpöytää seuranneen odotuksen jälkeen viimein saanut houkuttelevan näköisen paitetun kalapalasen lautaselleni, kun rva Lavonius pysähtyi pöytämme luo ja sanoi mm. minulle: "Kohta on Teidän vuoronne viedä lapset syömään." Soin kalani ja menin hytistäni hakemaan työtakkiani, joka sijaitsi laivan peräpuolella (työpaikkani oli silloin keulassa). *Luulin* koko ajan kiuruhtavani, mutta erehdyin pahanpäiväisesti. Juostessani velvollisuuttani täyttämään tulivat puolitessä vastaan lapset, muut 3 tätä etusalongista ja rva Lavonius, joka minut nähtyään virkkoi: "Man måste kunna skynda sig när det gäller", lisäten, "när man redan är van" (!!) Toinnuttuani ensi säikähdyksestä kapinoitsin hiljaisessa mielessäni "vääryyttä" vastaan. Minulla oli mielestäni ollut huono onni: syöminen toisessa vuorossa ja pöytä, jossa lämmintä ruoka tarjoiltiin viimeisenä. Nyt voin ajatella asiaa hilpeydellä ja huomata opettavaisen tarkoituksen. Minun olisi pitänyt jättää kala syömättä tai olla menevästä hakemaan työtakkiani ja rientää nuolena paikalleni. Myöhemmin olen kuullut rouva Lavoniuksen niin monasti sanovan täideille: ensin tulevat lapset ja sitten vasta tädit. Lapset ovat pääasia, tädit *eivät yhtään mitään!*

¶ Trots mina många resor har jag endast en gång varit ordentligt sjuk. Det var 1945 när vi förde barn till Sverige. Gruppen bestod av 103 barn och 11 tanter med chef, sekreterare och bagagemästare inberäknade. Redan vid avfärdens spåddes storm, och gunga fick vi minnsann på Ålands hav. Barnen var inkvarterade i Arcturus' "takruuma" samt i "tupphytterna" $\frac{1}{2}$ tr. upp. I god tid lades barnen och ingenting fick de äta. Länge hade vi inte gungrat, förrän den ena tanten efter den andra kroknade, med chefen och bagagemästaren som n:o 1. Vad jag beundrade Ekman, Kjöllerfeldt o. Krause, som skötte hela barnskaran, av vilka kanske endast 9 var helt friska. Dråpligt var det att se Ekman balansera ned för trapporna med ett tömt ämbare i ena handen och en "keija" i den andra. Nej, det gick inte, att hålla balansen, hon måste sätta sig och dunsa sig ner ett trappsteg i gången. Det är ju alltid en tröst att se någon annan som är värra däran än man själv. Jag minns speciellt en barntant, stackars hon, hur såg hon inte ut! Håret var rufsigt, ögonen skumma, blusen helt uppknäppt och

ansiktsfärgen grågrön. Krause, frisk och pigg, såg på sitt armbandsur och undrade om man i matsalen möjligen kunde komma över en kopp kaffe. "Kaffe!" — kom det som ett nödrop från barntanten och så dog hon definitivt.

*Jag minns en färd med nittisex små telningar ombord
då sjön ej var för smättingar och ej för tanter gjord.*

*I Åbo hamn vi gick ombord i strålande humör
som alltid då till Stockholm man med barntransporter kör.
Rätt länge rådde frid och fröjd från akter och till för
bland barn och tanter gick allt till precis såsom sig bör.*

*Men då vi nådde Ålands hav så fick vi verklig sjö
och mången skulle gärna gått i land på någon ö
i synnerhet då Krause fann för gott att oss förströ
med prat om kaffe och god mat — då höll en på att dö*

*Av nittisex små telningar så spydde nittitvå
och av oss tanter stod sig slätt varenda utom två.*

*Så sjuk som jag har varit nu, det var jag ej ens då
jag födde tvillingar en gång, sa Manninen också.*

*Och mitt i alla ungars skrik och allt vårt påsbestyr
löd från en bådd ett rop i ett, som gjorde en helt yr
allt medan mitt på Ålands hav vi sakta framåt styr
"Tuleeko ätti heti nyt?" ifrån en liten fyr.*

*Över en påse lutad jag mig själv visst frågte då
om verkligt det var mödan värt att där i stormen stå?
Mitt svar blev ja. Vad gör man ej för dessa våra små
då dessutom man får ibland på Stockholms gata gå.*

¶ En stor mängd barn hade återvänt hem och skingrats från Stadion. Några blev hemföljda och det föll på min lott att följa 3 syskon till deras hem i Andersböle. Vi reste med buss, det var en strålande vacker vårdag. Då vi stigit av bussen och gingo längs vägen bärande barnens bagage, ökade gossarna på stegen, vände sig ibland om och sade till systern och mig, som kom efter bärande de tyngsta paketen: "Tant, de ä' vackrare solsken här än i Sverige, träden är grönare här, fåglarna sjunga vackrare här hemma, de ä' snyggt land de Finland, så sär' dom i Sverige." Efter en flyktig hälsning på modern, slet barnen upp sin packning och drog fram presenter åt syskonusen — det fanns sju barn utom mina följeslagare — och snart var stugugolvet översållat av kläder, gummistövlar, leksaker, bollar, apelsiner. Modern stod rörd vid dörren och såg det hela. Slutligen sade hon helt stilla: "Så mycket saker ha vi aldrig haft. Barn, ha ni kommit ihåg att tacka Gud för att ni haft det så bra i Sverige?"

¶ Allekirjoittanut on varsin lyhyen aikaa ollut mukana Sos.-ministeriön Lastensiirtokomitean työssä, mutta useita mieluisia muistoja on silti mieleen painunut. Erikoisesti muistan ensitapaamiseni rouva Lavonioksen kanssa elokuussa 1945. Paljon olin kuullut "Chefistä", tästä kaikkinäkevästä, kunnioitetusta ja pelätystäkin johtajasta, joten myönnän olleeni suorastaan utelias.

Saavuimme sairasjunalla Haaparantaan illalla töin tuskin ehtien käyttää saamamme kruunut ja olimme saaneet käskyn määräaikana olla asemalla vastaanottamassa ruotsalaista lapsijunaa, jossa rouva Lavonius myös saapui. Meitä oli muitakin "uusia" ja kaikki olimme hienan jännittyneitä. Hyvissä ajoin olimmekin asemalla ja seisoimme rivissä koko joukko, uudet ja vanhat, kun rouva Lavonius kahdesti kenraalin tavoin sivuutti rivimme toimittaen nimenuudon ja kiinnittäen terävän katseensa jokaiseen uuteen, jonka nimen mainitsi, tunsi tulevana punnituksi ja huokasi, ettei vain havaittaisi kovin kevyeksi. Yövuorot järjestettiin ja annettiin määräykset seuraavan päivän töistä, sekä tieteenkin erikoiset ohjeet ja pykälät kaikille uusille rouva Lavonioksen tunnetulla huumorilla höystettyinä. Koko matkan tieteenkin olimme lievän jännityksen vallassa, voisimmehan tehdä jotain sellais-takin, että matkamme olisi jäänyt viimeiseksi. Suuri olikin ilomme, kun kunnioitettu "Chefimme" ennen matkan loppua ilmoitti, että palkkioksi matkan kaikinpuolisesta onnistumisesta koko junan henkilökunta keittiöväkeä myöden vielä syksyn kuluessa pääsisi Tukholmaan. Tätä matkaa on seurannut monia muita ja aina tulen tovereitteni kanssa muistamaan rouva Lavoniusta erinomaisena organisaattorina ja johtajana, joka vaatii paljon alaisiltaan, mutta jonka haukan katseen pohjalta pilkistää sydämellinen huumorin välke, jos sen osaa sieltä nähdä.

¶ Hemresa från Stockholm, s/s Arcturus, 320 barn. — Vid lottdragning fick jag nattdejouren mellan $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4. Det råkade bli en ovanligt stormig natt. Fru Lavonius hade som alltid mycket arbete. På båten fanns denna gång utlänningar, som blev sjuka, och chefen var genast färdig att stå dem bi. Sina färdledare glömde hon inte heller. Jag var i lastrummet med 100 barn, en del var sjösjuka, så det var att springa med "påsar" från bädd till bädd. Plötsligt uppenbarade sig chefen halvvägs ner för trappan och frågade: "Reder sig Liuksiala eller behövs det hjälp?" Lycklig över att jag ej var sjösuk kunde jag svara, att allt gick bra.

Och det var lätt att arbeta vidare, då jag visste att chefen var redo att hjälpa, om så behövdes.

¶ Den enda gång jag ensam lett en resa, blev för mig en dramatisk händelse. Transporten gick från Helsingfors till Stockholm över Åbo och bestod av 7 ganska sjuka barn, 7 banrsköterskor på väg till Svenska barnhem och så jag. Instruktioner om de sjuka barnen följde och viktigast, t.o.m. livsviktigt var det med en 14-års flicka med misstänkt hög ansiktsfärg, som led av svår sockersjuka och ovillkorligen måste få sin insulininjektion följande morgon kl. 7.30. Senare än kl. 8 fick det inte bli, för då kunde hon bli medvetslös, och fick hon inte insulin, kunde det värsta inträffa. Men sjuksköterskan förklarade, att någon fara var det inte; Ritva gav sig själv sin injektion och insulinet och sprutan fanns i den lilla kappsäck hon höll i handen.

Då barnen skulle lägga sig ombord på båten, frågade de alla efter sina kappsäckar. En hemsk misstanke slog mig. Händelseförloppet rullades upp och det visade sig, att medan jag ordnade sovplatserna hade Nerzell, som olyckligtvis då var alldelvis ny i tjänsten, befriat alla barnen från deras handbagage och fört den ynkliga lilla högen ned i lastrummet. Där var nu Ritvas insulin! Jag rusade till styrmannen och förklarade, att jag måste ha en kappsäck, som av misstag hamnat i lastrummet. "Det var illa det", sade styrmannen, "för nu har det lastats maskiner ovanpå lastluckorna, och inre vägen är alldelvis blockerad av manshöga lådor, så förrän vi kommer till Mariehamn i morgon kl. 7, kan vi ingenting göra." Båten gick långsamt framåt, isen dånade mot fartygssidorna. Var det *alldelvis säkert*, att vi kom fram kl. 8 till Mariehamn och att jag då fick kappsäcken? Styrmannen ilsksnade till, jag förklarade nu, varför kappsäcken måste fås fram, men han trodde mig inte. "Ni överdriver, vem är ledarinnan, jag vill tala med henne?" Jag sade, att det var jag, och försökte ytterligare påpeka, vilka hemska konsekvenser saken kunde få, om inte kappsäcken kom

fram. Jag såg, att han fortfarande inte trodde mig, och när jag lämnade hans hytt, muttrade han något om "hosiga fruntimmer". — Så följde den oroliga natten. Då jag vid 3-tiden fick veta, att vi på grund av isen skulle vara i Mariehamn först vid 12-tiden på dagen, var måttet rågat. Kl. 5.30 stod jag inte längre ut, styrmannen *måste* övertygas om situationens allvar, kappsäcken *måste* fram! När jag nådde ingången till lastrummet förstod jag, att bladet vänt sig. Styrmannen hade tydlig rådfrågat någon expert, för vinscharna gnisslade och praktiskt taget hela besättningen arbetade med att flytta däckslasten. Sjutiden kastade en smutsig, rufsigt, men mycket vänlig styrmann kappsäcken i famnen på mig. Ritva fick sin injektion i vanlig tid.

¶ Barnmottagning på stationen i Helsingfors. Det var alltid spännande att se om alla barn möttes av sina anhöriga. Denna gång kom ingen emot en förtjusande nätt liten gentleman på 4—5 år, klädd i grå vid ulster, långa byxor och med fjäder i hatten, en riktig liten hjärtekrossare. Jag fick föra honom till hans hem. Säkert skulle hans liv nu bli alldelers annorlunda, ty i Sverige hade han tagits om hand av en förmögen konsul. Så kom vi fram och ringde på. En ganska ung man öppnade, det var fadern, som lille Harry ej kände igen. Harry tryckte sig emot mig och höll krampaktigt fast i min hand. Jag försökte förklara, att det var hans pappa, som stod där, och att detta var hans hem. Mamman var inte inne, pappan kunde inte ett ord svenska och hemmet var fattigt. Det gjorde ont i hjärtat att lämna lilla Harry där och ännu hör jag hans små knytnävar slå mot dörren, hans förtvivlade gråt och sedan skriket: "Tant, lämna mej inte allena här!"
Stackars små barn.

¶ Det var pingstaftonen 1946. I landet rådde åter fred och vi sysslade med hemtransport av barnen. Den resa det här är fråga om, leddes av Wright och vi hade med oss omkring 200 barn. Vi anlände med Arcturus så sent till Åbo, att det ej fanns någon möjlighet att sända barnen vidare den kvällen, utan vi fingo övernatta ombord. Alla passagerare hade lämnat båten och barnen sov lugnt i "ruuman". Wrighten hade första vaktturen och jag skulle avlösa henne. Medan jag låg och vilade i hytten, märkte jag plötsligt, att ljuset i korridoren hade släcknat. Jag skyndade ut och hörde Wrighten lågmält kalla på mig nedifrån "ruuman". Hela den stora båten var beckmörk och vi hade ingen ficklampa. Jag trevade mig upp på däck och fick av vakten, som stod vid landgången, besked, att den elektriska belysningen ombord alltid släcktes nattetid i hamn. Kaptenen hade tydlig ej kommit att tänka på.

att vi i "ruuman" hade svårt att reda oss i mörkret. Vakten var fyllt av pingstens hänryckning och hade en försvarlig florshuva och tyckte, att jag skulle förljuva hans långtråkiga tillvaro, men trots det lockande anbudet skyndade jag tillbaka och Wrighten begav sig i sin tur på upptäcktsfärd. Av en servererska fingo vi låna en nästan utbrunnen ficklampa och denna blev nu vår räddning i nöden. Varje gång ett barn vaknade, störtade vi fram för att hjälpa, hela tiden med den kusliga känslan, att någon, skrämd av mörkret, skulle börja skrika och väcka de övriga. Nya exkursioner efter hjälp blevo lika resultatlösa. Så gott som hela besättningen hade landpermission. Det enda vi kunde göra var att med stor möda klättra upp och öppna ett litet runt fönster, som fanns i främre "ruuman" och så invänta daggryningen. Timmarna kröpo fram, men natten förlöpte lugnt och vår lättnad var stor, då solen äntligen höjde sig på en molnfri värhimmel.

¶ Brynhild söker sig långsamt framåt i tät dimma. Lasten är dyrbar: ca 500 barn på väg hemåt. Det var natt och de flesta av barnen sova lugnt, men från en av bändarna hörs en snyftning. Jag lutar mig över barnet, som ligger med näsan borrad i dynan: "Tant, huru länge måste jag arbeta i Finland för att förtjäna ihop penningar till en biljett tillbaka till Sverige?" — Från hytten bredvid hörs en annan snyftning: "Tant, jag vill tillbaka till mamma och pappa i Sverige!" "Men i Finland har du väl din riktiga mamma och pappa som väntar på sin flicka?" "Nej, där har jag ingen mamma och pappa, bara gamla farmor, som inte vill ha mej!" Så snyftningar igen, så den lilla kroppen skakar.

Äntligen i Helsingfors hamn, 15 tim. försenade! Första målet består av tunn havrigröt. 11-åriga Reino vägrar bestämt äta, han har aldrig ätit så'n mat i Sverige! 5-åriga Eila mittemot åter gravallvarligt upp hela sin portion, fastän man nog kan se, att det inte smakar. Hon ser med stora, förebrående ögon på Reino, går fram till honom och säger långsamt med eftertryck: "Hör du, nog *måste* du äta! Dom är så fattiga, dom har inte bättre i Finland!"

Tåget kryper framåt mot Pieksämäki. Loket är dåligt, resan tar dubbelt längre tid än normalt. Ännu en lång natt och dag måste de små färdas. De sova kors och tvärs på utbredda tidningar, på bänkarna, mellan bänkarna, under bänkarna. Vi tanter känna oss redan toma i huvudet, kroppen är som bly, benen och fötterna uppsvullna — tredje natten på resa med minimal sömn — men ansvaret för de små ger oss krafter. En stund efter avlastningen i Pieksämäki rullarståget nedåt, fullproppat. Ingen möjlighet att få sittplats. I Tammerfors får vi veta, att

Helsingfors-tåget redan avgått. En rond till stadens alla hotell och resandehem slutar negativt, men slutligen lyckas det. Två smutsiga och trötta "barntanter" följes av en artig portier på Tammer upp till det vackra rum, som kallas "marskalkens rum". Där inne falla de i hänryckning framför allt över de underbart sköna, bäddade sängarna!

*Tuulet vihan ja väkivallan
kun alkoivat puhaltaa
leimus' liekit jo taivahalla
kodit vaarassa oll' sekä Isänmaa.*

*Mutti' rakkaus lähimmäiseen
sai sydämet syllymään.
Ja koteja monta, monta
jo kutsui kärsvää.*

*Näin naapurin käsi hellä
tarjos' lapsille apuaan.
Tuska pienellä sydämellä
he jättivät kotimaan.*

*Nous' koteja uusia länteen, itään,
palas' lapsetkin vieraasilta.
"Satumaasta" vaikk' tulleet oll' juur
ikään*

silti lausuivat joka illa:

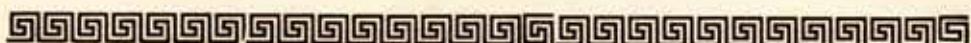
*"Oi kiitos Suuri Jumalain,
vielä omaan kotiin ett' tulla sain."*

*Sä Herra palkitse auttajain vaivat,
moni huokaa kiittäen vielä.
Heiltä lapsemme häädässä hoivaa
saivat.
Sinä siunaa heitä täällä ja siellä.*

¶ Tämä on surullista kerrontaa Pekasta, noin kuusivuotiaasta pojasta, joka "satumaasta" palasi kotiinsa. Hän oli puettu kirkkaansiniseen suojaapukuun. Eväslaukkuaan hän ei millään tahtonut antaa pois kädestään. Lapset saivat leikkiä laivan kannella, Pekka vaan ei suostunut toisten seuraan. Hän haki itselleen yksinäisen sopukan, missä hiljaa kyyhötti — ehkä hiukan itkikin. Matka ei ollut hänelle mieluinen, sen ymmärsin.

Jouduin käymään Knipnäsin lastenkodissa. Kukapa siellä juoksi minua vastaan, jos ei juuri Pekka. Nyt kuitenkin aivan toinen, iloinen ja reipas poika. "Har du karameller", oli ensimmäinen kysymys, ja minä olin vilpittömästi pahoillani, kun minulla ei niitä ollut. Jonkinlainin omistajan elein, olimmehan jo vanhoja tuttuja, Pekka tarttui käteeni. Hän vei minut katsomaan lasten leikkiä. Siellä kaksi, vielä häntä pienempää poikaa käveli käsillänsä. Se oli Pekasta ihme ja niin oli minustakin. Pontevasti myös Pekka iski kämmenensä lattiaan ja heilutteli sääriänsä, mutta hänen vaakasuora asentonsa ei ottanut noustakseen. Veljekset saivat pitää Knipnäsin mestaruuden. Milloin istahdin, Pekka kapusi syliini, pieni olemuksensa aivan kuin pyysi hiukkasen hellyyttä. Kun sitten tulin sinne seuraavan kerran, nyt oli minulla karamellejäkin, ei siellä enää ollutkaan Pekkaa. Isä oli käynyt noutamassa hänet kotiin — jouluksi.

Ja kun tulin vielä kerran, kuulin, että Pekan elämä oli sammunut.

¶ Härliga barntransporter! Alltid lika spännande och fulla av överraskningar! Ibland är det mindre trevligt, ibland mera. Att stiga upp okristligt tidigt är inte så roligt, men man är glad vid tanken på att: I DAG FAR JAG TILL SVERIGE! Och livad av denna tanke springer man omkring i bombskydd och på station som en tätting och just förrän tåget går får man höra: "Du behövs inte på den här resan." Och så återvänder man hem med en stor, tom kappsäck... Men bättre lycka nästa gång, ty när nästa gång kom och "Brynhild", får man vara med om ett trevligt överraskningsmoment: "Du får stanna i Sverige och färga bagage."

¶ Tukholmasta matka Haaparantaan sujui meiltä kahdelta suomalaiselta kuten ennenkin. Ei mitään erikoisempaa kosketusta lasten kanssa. Torniosta Ouluun tutustuttiin "omiin pienokaisiin". Silloin havaitsin pienen Liisa-tyttösen hyvin hiljaisena. En kuullut hänen puhuvan lainkaan; ei suomea eikä ruotsia. Päännnyökkäys selvitti vain hänen ymmärtävän. Matkustajat olivat hyvin innostuneita lapsista ja heidän kielessään. Olin monta kertaa kertonut, että Liisa ei kyllä osaa suomea, mutta oppii kyllä taas pian. Olimme syöneet voileipiä ja käyneet jo muutaman kerran "på dass", mutta sanaakaan ei tullut; aina vain päännnyökkäys tai päänpudistus. Hieman ennen Iisalmea, missä meidän eronhetkemme piti olla, tapahtui jotain aivan kummallista. Olin ennätänyt ajatella jos mitä tästä umpiruotsalaisesta suomalaisten vanhempien luona. — Pieni kärpänen oli ilmestynyt ikkunalle ja Liisa tokaisee bassolla: "Toi o' iha selevä kärpänen."

¶ Muistan viimeiseltä Haaparannan matkaltani erään 8-vuotiaan tytön, joka oli hyvin herkkä ja erikoinen, niin että hän erottui toisista lap-

sista. Puhuttelin häntä montakin kertaa, sillä matkaa tehtiin Lieksaan saakka. Huomiotani kiinnitti erikoisesti lapsen erittäin kaunis suomenkieli. Kun tiedustelin, oliko hän ollut lastenkodissa tai suomalaisien lasten parissa, niin hän kertoii, että hän oli säilyttänyt kielitaitonsa siten, että hän joka ilta oli keskustellut itsekseen suomalaisen äitinsä kanssa. Lapsi oli ollut Ruotsissa 4-vuotiaasta saakka.

¶ "Missä minun poikani on?" kysyi eräs isä minulta, kun olin tuonut lapsia Lahteen. "Kyllä hän täällä on", vastasin ja aloin hakea lasta toisten lasten joukosta. "Ei se tämä ole!" sanoi isä, kun annoini hänen kyseessä olevan pojant. "Varmasti!" vastasin. "Ettekö enää tunne häntä?" "Tunnen toki, mutta tämä se ei voi olla." "Kyllä vaan", vastasin taas isän epäilyksiin. Isä otti nyt pojant lähemmäksi itseään ja alkoi tutkia joka puolelta, työnsi hänet kauemmaksi, katseli, otti taas lähemmäksi ja koko ajan sanoi: "Ei se tämä voi olla, kyllä teille nyt on tullut erehdys!" "No, katso nyt sinäkin väillä", sanoi isä pojant äidille, joka, kumma kyllä, oli vain sivusta nauraen tätä toimitusta seurannut. Mutta ei äitiäkin poikaansa sen paremmin tuntenuut. Sitten isän silmät kirkastuivat, hän otti taas pojant lähemmäksi itseään, nosti lentäjälakkia, joka oli vinosti pojant vasemman korvan päällä, katseli korvan takaa ja sanoi: "Kyllä se sittenkin tämä on." Korvan takana oli syntymämerkki, josta hän pojant tunsi. Poika oli ollut Ruotsissa noin 5—6 vuotta ja oli nyt 8-vuotias.

¶ En barntransport till eller från Sverige räckte ju vanligtvis ej många dygn, men under dessa kunde man ofta komma månget barn närmare. Jag kan i mitt minne återkalla bilden av många sådana barn, som på ett eller annat sätt skilde sig från mängden, som tydde sig till en och därigenom gav en den känslan, att man kanske kunde ge dem något mera av sig själv än vad det rent rutinmässiga arbetet fordrade. Mest var det naturligtvis olyckliga barn som sökte hjälp och tröst hos en. Där var till ex. Harri! Han var den största gossen i min grupp — redan 14 år! När han i Stockholm gick ombord på Brynhild för att anträda hemresan kunde man icke undgå att lägga märke till honom, han såg så sorsen ut och torkade sig ideligen i ögonen. Förhindrad som jag till att börja med var av uppordnandet och namnskrivandet av barnen, hann jag icke befatta mig med gossen men jag följde honom hela tiden med blicken. "Han gråter", sade de andra kamraterna, men det tog Harri ingen notis om. En 14 års gosse — ensam — olycklig — det är ej lätt för honom. Jag kan ännu se, hur han låg i sin säng, gråtande, med filten dragen över huvudet. Jag hade första vakten. De andra

barnensov, bara Harri låg vaken. Jag gick till hans säng och sade: "Jag ser att du har ledsamt! Du skall ej vara blyg. Jag tror jag förstår dig, för jag har själv en gosse litet äldre än du. Han har också ledsamt ibland och han brukar då tala med mig." Harri såg långt på mig — så steg han ur sängen, kom fram till min tältstol, tvekade ett ögonblick, satte sig därefter på mitt knä. Där satt stora gossen i min famn och lättade sitt hjärta för mig. Det var en dyster och gripande bild av sina finska hemförhållanden han gav mig. Och "mamma" i Sverige var den snällaste som fanns.

Vi satt där i natten och samtalade, och när Harri återvände till sin säng, var han lugn. Följande morgen när jag kom till mina barn hälsade Harri mig "god morgon" och gav mig en blick på ett sätt, som jag i ord ej kan beskriva, men som uppfyllde mig med stor glädje.

¶ En välbekant bild: däcket fullt med ungar, några på golvet, några på bänkar, de livligaste klängande upp och ner på relingen. Vi hade redan lagt till vid piren i Åbo, men det brukar ju dröja, innan man kommer i land.

Ungarna var oroliga, man skulle helst ha haft ögon i nacken också. Just, medan jag höll på att räkna mina får, märkte jag, att en liten flicka — hon var högst 5 år — plötsligt stod med båda fötterna på nedersta räcket och den lilla kroppen böjd över relingen. "Maja, lät bli det där!" ropade jag och rusade fram. Flickan tittade upp och svarade mycket lugnt: "Jag kan simma" — och fortsatte att betrakta de skummande virvlarna. Följande ögonblick låg hennes röda basker nere i vågorna. Ett galltjut följde. Nu var flickan nog så spak, men vad hjälpte det, baskern dansade vidare.

I rätta ögonblicket sköt en kanot fram akterifrån. En ung roddare fångade skickligt flickans huvudbonad och räckte elegant med åran upp den till mellandäck. Lugnet var återställt. Jag drog en lätnadens suck, och från detta ögonblick fanns det ombord inte en snällare eller lydigare unge än lilla fröken Maja. Hon hade upptäckt, att en liten flicka möjligen kunde falla över bord lika väl som en basker!

¶ En genomgående företeelse hos de barn, som vistats i Sverige en längre tid, var att de i regel voro mycket artiga och välvuppfostrade, samt talade en ytterst korrekt svenska (såvida de inte talade skånska, varav jag i början inte förstod ett dyft).

I början av denna resa inträffade det, att en liten parvel på 3—4 år, fulländad gentleman såväl till det inre som till det yttre, fastän han ännu inte var mogen att i alla hänseenden reda sig själv, efter att ha

uträttat sina behov, kom fram till mig och anhöll om bistånd vid justerandet av sin klädsel med följande ord: "Ursäkta, men skulle inte damen vilja vara så vänlig och knäppa mina byxor."

¶ Det som mest etsade sig in i mitt medvetande och går som en röd tråd genom minna minnen från barntransporterna, var sorgen och vemodet vid avskedet från de fosterföräldrar, som i åratal varit för barnen som far och mor i ordets vackraste mening.

Där var bl.a. en liten bror och syster, som låg bredvid varandra nere i hytten. Tysta och stilla var de och tårarna rullade sakta nedför kinderna. På min fråga, varför de var så sorgsna nu, då de skulle resa hem till Finland igen, sade de, att de blivit tagna ifrån sin mamma och pappa. De föräldrar, som de nu skulle resa hem till, kom de inte ihåg, ty de var bara tre år gamla då de sändes över, nu var de sju. De enda minnen de hade, ljusa och lyckliga, var förknippade med far och mor i Sverige. De ha bott i olika familjer nära varandra och båda hade haft det lika bra. Med stolthet visade de var sin klocka, som de fått i avskedsgåva, men trots detta bodde ängslan och sorg i deras små hjärtan. Jag skulle giva bra mycket, om jag visste, att alla de barn, som återvänt till sina ursprungliga hem, där verkligen funnit ett *hem*, där föräldrar och syskon tagit emot dem med kärlek och ömhet och fått dem att glömma den första bittra sorg de vid så unga år fått uppleva.

*Till Stockholms tullepaviljong
har kommit barn igen en gång,
i kläder, skodon nya, fina
de bringas åter till de sina.
Jag väntar uppå H:fors barnen,
som skola malas ut ur kvarnen.
Tolv stycken finns på listan bara
— det är ju blott en liten skara.
Efter varann de komma här —
nu tvenne jag på armen bär
de andra ordna sig i rad —
tolv barn blott — åh, jag myser glad,
när sig min lilla kavalkad
till ångbåten beger åstad.
I "ruuman" glatt vi ordna oss,
men när se'n båten kastat loss
jag hör en Tant mig ropa an:
"Här ännu några barn jag fann,*

*som komma skall uppå Din lott,
adresser nya ha de fått."
Jag räknar nu till sexton blott;
nåväl, det skall jag klara gott.
Men tiden lider, fler och fler
av barnen flyttas till mig ner,
jag efter platser för dem ser,
och sen till sångs man sig beger.
Dock, innan allt är tyst och stilla
jag hör en röst: "Tag den här lilla
och hennes syster, och den här,
i H:fors alla hemma är,
en sjukling bär vi hit också,
som under resan ligga mår".
Jag hoppas det nu var de sista,
ty när jag tittar på min lista
för tjugofem skall jag ansvara.
Så vuxit har min lilla skara!*

¶ Fyra bagagemästare satt i Stockholm en kväll i juli 1947 i full färd med att färga listor, i vilka barnens bagage skulle katalogiseras. Olika orter i Finland hade nämligen blivit tilldelade en viss färg för att underlätta fördelningen i Åbo hamn. Bagagemästarna skulle omedelbart starta.

Tre av dem skulle fara längre bort, jag däremot till Linköping för att samla in resgods från denna ort med omgivningar. På eftermiddagen var jag framme vid målet i det värsta störtregn.

Barnen skulle samma kväll kl. 7 samlas på stationen. Jag hade då några timmar till mitt förfogande för att torka mig och få litet mat i magen. Snart började barnen anlända. En godsvagn stod där färdig väntande på mig, så jag hade bara att hoppa upp. Allteftersom barnen kom, langades deras kollyn upp till mig och jag hade sedan till uppgift att pricka in dem i listan, och märka dem efter alla överbagagemästaren instruktioner, varvid färgskalorna och listorna noga skulle beaktas. Detta mitt arbete pågick ända till midnatt, då det emellertid blev för mörkt för att kunna urskilja alla olika färgnyanser, trots den lykta stationskarlarna försett mig med. Barnen hade blivit installerade i två vagnar på stationen, där de sov sött. Jag fann en ledig bänk och en överbliven filt i en av vagnarna och lade mig att sova. Kl. 3 på morgonen, då det började dagas, tog jag på nytt itu med mitt arbete och fortsatte med det till kl. 5. Söderåget kom kl. 5.30 och våra vagnar kopplades till detta tåg, som var reserverat enbart för barntransport och som omedelbart fortsatte till Stockholm. Jag träffade de övriga bagagemästarna och vi gick tillsammans genom bagagevagnarna för att se, om allt var färdigt. Tyvärr var så ej fallet. Det hade kommit mera bagage under vägen och detta hade kastats in i vagnarna huller om buller. Vi hade jobbigt för att få rätsida på det hela. Arbetet komplicerades genom att vi inte kunde gå över till en annan vagn, förrän tåget stannade. Då gällde det att hastigt hoppa ned, springa till följande vagn, försöka hjälpa upp kamraten för att hon i sin tur skulle dra upp den följande, ty trappor fanns det ej. Dessutom kastade tåget oss än mot kappsäckarna, än mot golvet, så vi slutligen var både blå och röda, precis som listorna vi handskades med. Vi överröstades hela tiden av tågets skrammel, då vi skulle läsa upp adresserna för varandra. Förresten måste godsvagnarnas dörrar, enligt stränga order från tågpersonalen, hållas stängda, vilket uteslöt ljuset, eftersom det inte fanns några fönster eller luckor i vagnarna. Vi manövrerade emellertid i all stillhet med tillhjälp av dörrhakarna, så att det uppstod en anspärkslös springa i dörren. Allt blev klappat och klart ungefär en halv timme före ankomsten till Stockholm. Vi hade alltså en stund på oss,

vilken vi noga använde till att tvätta bort den värsta smutsen och snygga upp oss på kvinnors vanliga vis, så att vi kunde möta Sveriges huvudstad rentvättade och något så nära presentabla.

¶ Eräään heinäkuun iltana olin asemalla vastaanottamassa lapsia, jotka palasivat Ruotsista. Kaikilla muilla oli omaisia vastassa, paitsi pienellä viisivuotiaalla Risto-pojalla, joka oli odottanut äitiään, hänellä ei ollut. Hän oli hyvin allapäin ja itkuun valmis. Lohdutin pikkumiestä ja sanoin, että kyllä me äidin löydämme. — Risto annettiin minun huostaani ja vein hänet kotiini yöksi. Hän oli älykäs ja sievä poika. Ennen nukkumaan menoaa hän kertoi osaavansa lukea ja kirjoittaa. Kokeillessamme häntä, se osoittautui toteksi. Hänellä oli Ruotsissa ollut hyvät kasvattivanhemmat, jotka olivat hoitaneet häntä hyvin. Syötyämme ja Risto-pajan rukoiltua iltarukouksensa, peitin hänet ja sanoimme toisilleemme hyvää yönä. Kuulin kuitenkin kauan aikaa huokauksia, nyyhykyysiä ja hiljaisia kyselyjä: miksi ei minun äitini tullutkaan asemalle? Koetin lohduttaa ja sanoin, että kaikki selviää kyllä huomenna. Nukutaan pois vaan!

Aamulla varhain toistuivat samat kysymykset huokauksineen, ja hän alkoi kertoa kyyneleet silmissä: "Sinne jäi isä, äiti, sisar, setä-Alfred ja Mässe-kissa, auto, keinu ja paljon muuta hauskaa. Äiti kirjoitti Suomesta keväällä ja pyysi, että hänet lähetettäisiin kotiin. Hän saisi nyt isän. Eikä hän ollut minua kuitenkaan vastassa." Kyyneleet tippuivat silmistä.

Vein hänet sitten sosiaaliministeriön lastensiirtolautakuntaan. Soitimme moneen, moneen numeroon, mutta turhaan, saadaksemme tietoomme äidin olinpaikan. Sattumalta onnistuimme — ja saimme tietää muutakin, joka suinkaan ei ollut edullista. Kolmas lapsikin oli tulossa ja uudesta isästä ei ollut tietoakaan.

Kuinka voisi antaa herttaisen pojant sellaiselle äidille? Pieni Risto viettiin lastenkotiin odottamaan, että kasvattivanhemmat Ruotsista mahdollisesti noutaisivat hänet takaisin.

Riston kohtalo on ollut monella muullakin pienokaisella. Olen usein ajatellut, mikä suuri suru tuleekaan viattoman lapsen osaksi, kun pettyy tullessaan kotiin, kun kukaan ei ole vastassa. Kaikki, mitä hän on matkallaan kuvitellut, särkyy nyt yhdellä iskulla. Ei tullut äitiä, ei ollut kotia.

¶ Hän oli Kalle Hagert, pieni, ehkä viisivuotias, tummahippiäinen ja mustasilmäinen pojant-vekkuli, jonka ruotsalainen lotta laivalla jätti

tädin hoitoon sanoilla: "Tästä teille tulee olemaan enemmän vaivaa, kuin koko muusta joukosta yhteensä."

Kalle ei ollut ilkeää, eikä tottelematon. Hänen verensä vain oli vilkkaammassa liikkeessä kuin muiten lasten, mikä seikka ei suonut hänelle hetkenkään hiljallaan oloa. Hän oli aina siellä, missä hän ei olisi saanut olla. Hänen eväslaukkunsa ja pieni, punainen lakkinsa olivat hävinneet, eikä Kalle oikein jaksanut tajuta, että penkominen tovereitten tavaroissa ei ollut sallittua.

Hiljeni lopultakin hytti, missä kahdeksan nuorta miehen alkua vuoteissaan matkasi kohti vanhaa kotimaata. Lukemattomat kerrat oli täti jo käynyt järjestämässä Kallen vaatteet asiaankuuluvaan järjestykseen. Kuitenkin pistätyyessään uudelleen olivat ne aina hujan hajan. Hän ripusti ne naulakkoon niin korkealle, että ihmillisesti katsoen olisi luullut mahdottomaksi niin pienen pojan niitä sieltä saada. Mutta Kalle oli ketterä kuin orava. — Muut seitsemän olivat jo kauan olleet unten mailla, kun täti vielä meni Kallea katsomaan. Siellä hän nytkin istui vuoteessaan pieni, kirkasvärinen solmio taas kaulassaan. Kun täti ihmetteli, miten hän oli sen käsiinsä saanut, Kalle vain hiljaa kuiskasi: "Täti, miten on iltarukouksen laita?"

Tahtomattaan täti huokasi. Huoli Kallesta oli saanut hänet unohtamaan iltarukouksen. Muut eivät sitä muistaneet, mutta pieni mustalaispoika kaipasi. Yhdessä se sitten luettiin. Täti peitteli Kallea. Tuli yö ja tuli aamu.

Ryhvä valmistui lähtemään kannelle raikkaaseen aamuilmaan. Yön aikana oli täti suunnitellut erikoistoimenpiteitä Kallen varalle. Kengän-nauhat vedettiin umpisolmuun, nimilapun nauha lyhennettiin pään yli pääsemättömäksi, laki työnnettiin housun kaulukseen alle ja pieni käsi lujasti tädin suureen käteen. Aluksi ei Kalle kylläkään tahtonut hyväksyä tällaista vapauden rajoitusta, mutta sen turvin kuitenkin kommeluksilta päästiin satamaan saakka.

Hyppien ja nauraen Kalle läksi laivasta väliaikaiseen kotiinsa odottamaan vanhempiaan, jotka silloin, niin kerrottiin, sattuivat olemaan "kiertämässä". Kotiinsa meni tätkin ajatellen — mahtaakohan Kalle vielä omalta äidiltäänkin muistaa pyytää iltarukousta.

¶ Sylissäni on nukahtanut kaksivuotias tyttönen, joka koko matkan Ruotsista tänne on ollut kaikkien muiten lasten ja tälien lemmikki. Odotamme, että junta lähtisi liikkeelle. Lamput syttyvät. Hämärä astuu sisään vaunuumme. — Äsken niin meluava lapsilauma on hiljentynyt, uni voittaa. Junta lähtee, saan vaipua omiin ajatuksiini. Näen edessäni lapset hyvissä pukimissaan ja suuren röykkion lahjapaketteja. Aja-

tukset lentäväät Ruotsin moniin koteihin, joilla on ollut vastuu lapsistamme. Eteeni tulee raamatun sanat: "Mitä olette tehneet yhdelle näistä pienimmistä, jotka minuun uskovat, sen olette tehneet minulle."

¶ De stora barntransporterna var redan slutförda och vår verksamhet hade börjat tyna av. På Knipnäs fanns ännu en del barn, som väntade dels på att få komma till sina hem och dels på att bli omhändertagna av fosterföräldrar. Då gavs den 18 aug. 1947 kl. 10 f.m.. alarm om att eldsvåda utbrutit på Knipnäs och anhölls om hjälpkraft. Fru Lavonius, som var på Tykö, kastade sig genast i en bil och framkommen till brandplatsen, var det hon som fick fart på räddningsarbetet och ordning på det hela. Elden var lös i vindsvåningen i det 4-våningar höga stenhuset. Snartnog begränsades elden, men värre var det med släckningsvattnet, som nu begynte tränga nedåt. Barnen i våningen inunder var ju bortflyttade och till största delen också deras tillhörigheter; men i första våningen fanns det stora klädförråd och en hel avdelning små barn. För att rädda allt detta från vätan, gav fru Lavonius oss order att samla och torka upp vattnet. Under de mest läckande ställena utplacerades baljor, ämbaren, fat och pottor, men resten måste skyfflas och klutas upp. Själv föregick hon med gott exempel. Iförd regnkappa, plastic-duk på huvudet och barfota agerade hon skurgumma med virtuositet. Trots sin utrustning var hon inom kort genomfuktig, men fortsatte dock oförtrutet.

En av brandvakterna undrade, om någon av damerna kunde komma och se hur "elden kommit lös" och hur egendomligt den hade spritt sig. "Men man måste gå över taket, så kanske int damerna vågar?" Fru Lavonius tvekade ej ett ögonblick, utan följde mannen på hans klättring upp genom en brandlucka, över taket och sedan ned genom en annan brandlucka, som befann sig en knapp meter från takkanten på det höga huset. Vigt och elegant, utan en reva på vare sig strumpor eller klänning, klarade hon denna klättring till gubbarnas häpnad och beundran. Vidpass 17-tiden behagade äntligen kamreraren för sjukhusbyggnaden, på fru Lavonius upprepade anhällan, sända hjälpkraft, då ju husets egen personal höll på att bli slukörd.

Då allting efter åtta timmars hårt slit och klutande var i ordning och vattenfaran avvärjd, åkte fru Lavonius, ännu våt efter "takdroppet", hem till sitt Tykö. Vi, som med henne deltagit i räddningsarbetet, kunde till våra minnen av henne foga ännu ett, det bästa: människan, som oförskräckt tar itu med hårt och riskfyllt arbete, där så behövs.

Minnes- och hyllningskväde

25. IX. 1947

Metodi: "Lili Marlene"

*Detta är nu slutet på en märklig tid,
över barntransporter snart lägrar sig blott frid.
Mera än gärna ha vi rest
och sagor läst och nångång fräst
på båtar, tåg och flyg
— och skvallrat smått i smyg.*

*Minns ni Åbo-staden anno dazumal,
då i tåg vi kommo med barn i hundratals.
Vähäväkisten, ni vet,
se, dit står ingens längtan het,
och ej till pappersbädd
man gärna mer blir ledd.*

*När från krigets Finland vi till Stockholm kom,
bländade vi blevo av all dess rikedom.
Glupska vi sprang till bakelsefat
och sedan först kom övrig mat.
Förstenade vi stod
vid mången handelsbod.*

*Minns ni Haparanda med licenspaket
och den fina bastun, där lusarna blev bet.
Barnen dit ringla' utan hot
och utan knot vi tog emot
en sagans femma grann
— som blott för fort försvann!*

*Minns ni Ariadne, vårt privathotell
med kaptencharmören och Tammelainen snäll.
Barn ifrån Finlands alla län
vi förde över utan men.
Ack, ack du Vasa-tid
mitt under häftig strid.*

*Här från vårat H:fors kommer vi ihåg
kafferep privata och mottagning vid tåg,
Heimolas smådjur på vägg och tak
och nattvak ock för barnens sak.
Och så fanns här BYRÅN
— som man fick pass ifrån!*

*Minns ni, kära flickor, huru ofta förr
mellan hopp och fruktan vi tog i byråns dörr.
Där fick vi sedan instruktion
i allt som hör till barntantston:
Obs! intet rött och rök
ej heller sminkförsök!!*

*Tror ni dock vi råden uti minnet satt,
då det kom till kritan vi mindes ej ett skvatt!
Sådan var ofta vår kohort
i början av vår barnexport.
Det blev nog bättre sen,
ja, det vi svär i sten!*

*Barntransporten styrdes av en hjärnetrust
bestående av Bruun och fru Lävoniüs.
Tyglad blev ock vår Åbogren
av karska, kloka Iivonen,
som uti ur och skur
tog mot med känd bravur.*

*Närmast av dem trenne vi dock Mary ha,
hon gav alla order och även snubborna.
Hon har oss lärt vad ansvar är,
hon lever också som hon lär,
sin kraft hon aldrig spar,
ej nätter eller dar.*

*Intet dock går upp mot hennes karlkurage,
vid en strejk i Åbo hon lossa' barnbagage!
Detta är just vår Marys sätt
att oförberett och oförutsätt
ta rappt i allting del
med hjärta, kropp och själ.*

*Må nu detta vara rosor till en vän,
inte endast chefen får motta hyllningen,
varmt är vårt tack till båda två,
som fostrat har vårt barntantskrå:
Nu länge leve hon,
ja länge leve hon!*

* * *

TÄTÄ
PAINOTUOTETTA

on valmistettu
yksi täydellinen kappale,
tarkoitukseen,
joka selviää nimilehdien
painoksesta

Lisäksi on julkaisun jokaiselle kirjoittajalle toimitettu tarkistusvedos, josta asianomainen voi nähdä kirjoituksensa painoasun. Nämä vedokset on numeroitu, ja on tämä yksi niistä, ollen sen numero

* [58] *

Painotuote valmistui sen saajan 60-vuotispäiväksi

19 * III * 1948

ja merkitsivät sen kirjoittajat nimensä
juhlijalle annettuun kappaleeseen
seuraavassa järjestysessä

V E R T E

*

- Anneli Aarika
Inkeri Aarika
Liisi Ahola
Sylvia Aschan
Vieno Aue
Sara Baeckman
Greta Becker
Helga Bengelsdorff
Ebba Berner
Molly Berner
Inez Björklund
Marja Brander
Mildrid Brotherus
Kaisu Cleveland
Stella Colliander
Anna Donner
Valborg Ehrström
Eva Ekblom
Ebba Ekman
Marie-Louise Ekman
Alfhild Fogde
Ruth Franck
Irja Galinis
Gullweig Ginman
Anna-Ulla Grahn
Vivi Gräsbeck
Elsa Hackman
Märta Hasselström
Gunhild Heikkinen
Gurli Holmström
Ingrid Hornborg
Dolores Huber
Regina Iivonen
Signe Israels
Ruth Jägerroos
Aino Kalpa
Ulla-Birgitta Kangas
Elsa Kari
Hanna Kartapalo
Rauha Kaustinen
Anna-Ulrika Kjöllerfeldt
Helena Kjöllerfeldt
Ines Kohonen
Elli Koistinen
Laila Korhonen
Lyyli Kouvo
Maire Krause
Doris Lindholm
Rea Liukiala
Viivi Louhija
Rauha Manninen
Saga Melander
Sylvi Paarma
Signe Pajanen
Lempi Pakula
Ella Pipping
Sisko Rinamo
Mary Roselius
Marita Rosqvist
Gea Rundman
Kirsti Ruutu
Sylvi Rydman
Hilkka Santala
Britta Schier
Karin Schroeder
Brita Seggercrantz
Brita Sihvo
Anna-Liisa Sohlberg
Sirkka Soinila
Aino Soratie
Vesta Stenius
Etti Strömberg
Margit Stähle
Helvi Sundman
Aino Suviranta
Emmi Tammisalo
Dagmar Tengström
Tipsu Terho
Aagot von Troil
Märta von Troil
Signe Turunen
Mili Valanne
Göta Wallin
Anne-Marie Weckman
Aino Welroos
Hagar Westling
Ethel Wikberg
Gretha Wikberg
Ruth Wrede
Emmy von Wright
Aune Yli-Pohja
Enneli Öhman

*